

Marja Kuparinen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi YAMK
Opinnäytetyö, 2020

KOHTAAMISIA JA KOHTAAMATTA JÄÄMISIÄ LASTENSUOJELUN ASIAKKAANA

TIIVISTELMÄ

Marja Kuparinen

Kohtaamisia ja kohtaamatta jäämisiä lastensuojelun asiakkaana

69 sivua ja 5 liitettä

Helmikuu 2020

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi ylempi (AMK)

Osallisuuden edistäminen ja sosiaalinen kuntoutus

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää millaisia merkityksellisiä kokemuksia nuoret tuovat esille oman lastensuojeluasiakkuutensa ajalta. Tarkoituksena on tarkastella mihin kokemukset liittyvät sekä millaisia näkökulmia asiakkuuden ajalta nuoret haluavat tuoda näkyväksi. Opinnäytetyön tavoitteena on saada selville mitkä asiat lastensuojelussa ovat tuottaneet positiivisia kokemuksia ja mistä nuoret ovat kokeneet hyötyneensä. Tavoitteena on myös löytää keinoja ja kehittämisideoita, joiden avulla voidaan kehittää toimintaa niin nuorisokotityössä kuin lastensuojelussa muutoinkin.

Opinnäytetyön aineisto koostuu kirjoituskutsulla kerätyistä vapaamuotoisista kirjoituksista, joita on kaikkiaan 11 kappaletta sekä neljästä yksilöhaastattelusta. Aineisto on kerätty yhteistyössä Osallisuuden aika ry:n ja Kalliolan lastensuojelun kanssa. Opinnäytetyössä on käytetty narratiivista lähestymistapaa ja aineiston analyysi on tehty narratiivien analyysillä.

Tulosten perusteella nuorten merkitykselliset kokemukset lastensuojelun asiakkuuden ajalta liittyivät erilaisiin kohtaamisiin ja kohtaamatta jäämisiin. Erityisen paljon kuvattiin kohtaamisen hetkiä lastensuojelun työntekijöiden kuten sosiaalityöntekijöiden tai sijoituspaikkojen ohjaajien kanssa. Tulosten pohjalta muodostuivat pääteemoiksi sijoituspaikassa viihtymiseen liittyvät tekijät, perhetyön merkitys, riittävän tiedon saaminen ja nuoren osallisuus, riittävät työntekijäresurssit sekä yleiset asenteet lastensuojelusta.

Asiasanat: lastensuojelu, kohtaaminen, nuori, huostaanotto, kokemukset

ABSTRACT

Marja Kuparinen

Encounters and non-encounters as a child welfare client

69 pages and 5 appendices

February 2020

Master's degree in social services and health care

Master's degree in the Promotion of Social Inclusion and Social Rehabilitation

The purpose of this thesis was to find out what meaningful experiences young people express from their time as a child protection client. The purpose was to look at what experiences are involved and what perspectives of their clientship young people want to make visible. The aim of this thesis was to find out what issues in child protection have produced positive experiences and what young people have found to benefit most from. The aim was also to find ways and development ideas that can be used to develop the operation both in youth homes and child welfare.

The material of this thesis consists of 11 free-form writings and four individual interviews. The material was collected in cooperation with Osallisuuden aika ry and Kalliola Child Welfare, Finland. The thesis uses a narrative approach and the analysis of the material was done by narrative analysis.

Based on the findings, young people's significant experiences of their time as a child protection client were related to various encounters and non-encounters. Particularly, moments of encounters with child welfare workers such as social workers or placement supervisors were described. On the basis of the results, the main themes were the factors which were related to well-being at the foster care places, the importance of family work, getting sufficient information and involvement of the young person, sufficient staff resources and general attitudes towards child protection.

Keywords: child protection, encounters, young people, foster care, experiences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 NUORI LASTENSUOJELUN ASIAKKAANA	5
2.1 Nuoruus ikävaiheena	5
2.2 Lastensuojelun tarkoitus	7
2.2.1 Huostaanotto ja lastensuojelun sijaishuolto	8
2.2.2 Lastensuojelun jälkihuolto	9
2.2.3 Lapsen osallisuus lastensuojelussa	10
2.3 Nuorten kohtaaminen lastensuojelutyössä	12
2.4 Nuorten kokemuksia lastensuojelusta	14
2.4.1 Kokemusten tutkiminen	14
2.4.2 Kokemuksia lastensuojelusta aiemmissä tutkimuksissa	15
3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	21
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	22
4.1 Narratiivinen lähestymistapa	22
4.2 Yhteistyökumppanit	24
4.3 Opinnäytetyön aineisto	25
4.3.1 Kirjoituskutsu	25
4.3.2 Haastattelut	27
4.4 Aineiston analyysi	29
4.5 Opinnäytetyön luotettavuus	34
5 KOKEMUKSIA KOHTAAMISISTA LASTENSUOJELUN ASIAKKAANA	36
5.1 Kohtaaminen työntekijöiden kanssa	36
5.1.1 Ohjaajat	36
5.1.2 Sosiaalityöntekijät	39
5.1.3 Koulu ja terveydenhuolto	42
5.2 Kohtaaminen muiden ihmisten kanssa	44
5.2.1 Perheen huomioiminen osana nuoren elämää	44
5.2.2 Vertaistuen merkitys	45
5.2.3 Kaverit ja muut ihmiset	46
5.3 Kohtaaminen lastensuojelun arjen säännöissä ja käytännöissä	47
5.3.1 Säännöt ja arki sijoituspaikassa	47
5.3.2 Tietoisuus ja osallisuus, kuuleminen lastensuojeluprosessissa, kohtaaminen asiakirjoissa	50
5.3.3 Lastensuojelun asiakkaana oleminen	52
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	55
7 POHDINTA	61
LÄHTEET	64
LIITE 1. Kirjoituskutsu	70
LIITE 2. Ohje kirjoitukseen/piirrookseen	72

LIITE 3. Infokirje haastatteluun osallistuville	74
LIITE 4. Suostumus haastatteluun osallistumiseen	75
LIITE 5. Haastattelurunko	76

1 JOHDANTO

Lastensuojelun asiakkaana on vuosittain suuri määrä lapsia ja nuoria. Lastensuojeluilmoitusten määrä vuonna 2018 oli 145 880, mikä on viisi prosenttia edellisvuotta enemmän. Vuonna 2018 lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 54 883 lasta ja nuorta, joka puolestaan väheni 1,8 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna 18 544 lasta ja nuorta, joka on 2,3 prosenttia enemmän kuin vuonna 2017. (Lastensuojelu 2018, 2019, 1.)

Lasten ja nuorten osallisuuteen liittyvä keskustelu on lisääntynyt erityisesti 2000-luvulla Suomessa (Heinonen 2016, 252). Lastensuojelutyön kehittämisen kannalta on erityisen tärkeää kuulla asiakkaana olevia tai olleita lapsia ja nuoria heidän kokemuksistaan. Myös asiakkuuden aikana lasten osallisuutta omaan lastensuojeluprosessiinsa tulisi lisätä ja näenkin tärkeänä, että aiheeseen liittyvän keskustelun ylläpitäminen auttaa osallisuuden lisäämisen viemistä myös käytännön tasolle. Opinnäytetyössäni kokemusten esille tuonti on jo itsessään tärkeää, mutta tarkoituksena on myös saada lisää tietoa niistä tekijöistä, joiden avulla lastensuojelussa työskentelevät voisivat tehdä vielä laadukkaampaa työtä ja ottaa työssään huomioon nuorten esille tuomia asioita kokemuksistaan. Lastensuojeluun liittyvät asiat ovat säännöllisesti esillä julkisessa keskustelussa ja useimpien lähes kaikilla on jonkinlainen näkemys ja ajatus siitä, mitä lastensuojelu on. Useasti keskusteluja leimaa negatiivinen sävy. Tärkeää onkin kuulla juuri heitä, jotka todella tietävät mistä on kyse ja ovat kokeneet, miten lastensuojeluasiakkaana oleminen on vaikuttanut omaan elämään.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuoda esille mitä asioita, näkökulmia ja teemoja lastensuojelulaitoksissa tai muissa lastensuojelun sijaishuollon paikoissa asuvien tai asuneiden nuorten vapaamuotoisissa teksteissä ja haastatteluissa tulee ilmi. Mihin kokemukset liittyvät ja mitä asioita asiakkuuden ajalta on jäänyt mieleen. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuoda näkyväksi lastensuojelun sijaishuollon asiakkaana olevien tai olleiden nuorten merkityksellisiä kokemuksia lastensuojelun asiakkaana olemiseen liittyen.

2 NUORI LASTENSUOJELUN ASIAKKAANA

2.1 Nuoruus ikävaiheena

Lapsuuden ja nuoruuden määrittelyissä on eroja sen mukaan, onko kyse lainsäädännöstä vai psykologisesta kehitysvaiheesta. Lastensuojelulaissa (L 417/2007) lapsi määritellään olevan alle 18-vuotias ja nuori 18-20-vuotias. Nuorisolaissa (L 1285/2016) nuorella tarkoitetaan alle 29-vuotiaita. Nuorisopsykiatriassa nuoruus taas katsotaan alkavan 12-vuotiaana (Aaltonen & Heikkinen 2009, 165). Opin- näytetyössäni käytän käsitettä nuori kaikista, niin tällä hetkellä, kuin aiemminkin nuorisokodeissa asuneista, vaikka nuorisokodeissa tällä hetkellä asuvat ovatkin iältään 12-18-vuotiaita ja opinnäytetyöni aineistona olevien kirjoitusten tekijöiden ja haastateltavien ikä on 18-27 vuotta.

Nuoruusiän kehitystä voidaan kuvata monilla erilaisilla määritelmillä ja se tapahtuu monella eri tasolla. Kehitystä ohjaavat niin biologiset, psykologiset, sosiaaliset kuin yhteiskunnallisetkin tekijät, jotka ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Nuoruuden kuluessa yksilö kehittyy fyysisesti aikuiseksi, oppii keskeiset yhteisössä tarvittavat taidot, itsenäistyy lapsuuden perheestään, etsii ja valitsee myöhemmät aikuisuuden roolit ja positiot sekä muodostaa käsityksen omasta itsestään. Nuoruutta voidaan pitää siirtymävaiheena lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruusikä voidaan jakaa esimerkiksi kolmeen jaksoon, varhaisnuoruus 11-14 -vuotiaana, keskinuoruus 15-18 -vuotiaana ja myöhäisnuoruus 19-25 -vuotiaana. (Nurmi 2008, 256-257.)

Havighurst on kuvannut teoriassaan eri-ikäisiin ihmisiin kohdistuvia erilaisia normatiivisia odotuksia, joita hän kutsuu kehitystehtäviksi. Havighurstin teoriassa yhdistyvät biologinen kasvu ja sosiaaliset odotukset, jotka muuttuvat elämänkulun eri vaiheissa ja ohjaavat persoonallisuuden kehityksen suuntaa ja elämänraken- teiden muuttuvia sisältöjä. Keskeisiä kehitystehtäviä nuoruudessa ovat oman fyysisen olemuksensa hyväksyminen, kypsä suhde molempiin sukupuoliin, tunne- elämän itsenäisyyden saavuttaminen suhteessa omiin vanhempiin ja muihin aikuisiin, avioliittoon ja perhe-elämään sekä työelämään valmistautuminen. Lisäksi

tässä ikävaiheessa kehittyä oma maailmankatsomus ja ideologia, joiden avulla ohjataan elämäänsä ja omaksutaan sosiaalisesti vastuullinen tapa käyttäytyä. (Dunderfelt 2011, 85; Kuusinen, 2008, 312-313; Nurmi 2008, 259.)

Havighurstin elämänkaariteoriaa ovat myöhemmin useat tutkijat kehittäneet eteenpäin. Teoriaa on täydennetty esimerkiksi käsitteillä, jotka kuvaavat muita ympäristön ulottuvuuksia, kuin normatiivisia odotuksia, muun muassa ikään liittyviä erilaisia roolisiirtymiä tai institutionaalisen uran siirtymiä, kuten peruskoulusta toisen asteen opintoihin siirtyminen. Yhteistä näille käsitteille on se, että ne kuvaavat niitä yksilön ulkoisia tekijöitä, jotka määräävät ihmisen elämäntietynä ikäkautena. Kaikki nämä tekijät muodostavat ihmisen kehitykselle tietyn ikään liittyvän ja sen myötä muuttuvan ympäristön, joka rohkaisee, mahdollistaa, estää tai kieltää joitakin toimintoja ja näin ohjaa yksilön kehitystä. (Nurmi 2008, 259-260.)

Nuoruutta voidaan kuvata myös kahden lomittaisen tapahtumakulun avulla. Ensimmäinen nuori ohjaa omaa elämäänsä tekemällä erilaisia valintoja ja toimimalla niiden mukaisesti. Toisena kehityskulkuna nuoruudessa on se, että nuori muodostaa kuvaa omasta itsestään vastatessaan erilaisiin haasteisiin ja tehdessään valintoja. Nuoruudessa kohdataan erilaisia mahdollisuuksia ja haasteita, jotka myös muuttuvat nopeasti iän myötä. Kyseiset mahdollisuudet ja haasteet kanna-voivat nuoren toimintaa, valintoja ja päätöksiä. Nuori kuitenkin itse ohjaa omaa elämäänsä ja sen polkuja ja myös valitsee erilaisia kehitysympäristöjä, kuten koulutukseen tai harrastuksiin liittyen. Nuorten tulevaisuutta koskevaan ajatteluun vaikuttavat monet tekijät, kuten vanhemmat, opettajat ja ikätoverit sekä myös aiemmin opitut ratkaisutavat ja toimintamallit. Myös yhteiskunta ja kulttuuri sekä niihin liittyvät muutokset rajaavat monin tavoin nuorten kehitystä, toimintaa, ajattelua ja valintoja. Oman elämän ohjaus perustuu yksilöllisille motiiveille mutta se tapahtuu aina ikään liittyvän ympäristön mahdollisuuksien ja rajoitusten puitteissa. Tunteet vaikuttavat omalta osaltaan onnistumisten ja epäonnistumisten arviointiin ja myös sattumalla on osuutensa ihmisen elämäntietynä. (Nurmi 2008, 263, 267; Nurmi ym. 2010, 132-135, 156.)

Lapsikeskeisen työskentelyn merkitys on korostunut 2000-luvun lastensuojelussa ja myös lapsi- ja nuorisotutkimuksessa. Kiinnostuksen kohteena on ollut lasten ja nuorten näkökulma, heidän toimijuutensa ja kokemuksensa. Nuoria ei tutkita vain osana perhettä, vaan myös nuorina, joilla voi olla hyvin erilainen näkökulma lastensuojelun toimenpiteistä kuin vanhemmilla tai viranomaisilla. Nuorella voi olla takanaan jo pitkä lastensuojelun asiakkuus, jolloin kokemuksia vaihtuvista työntekijöistä, hylkäämisistä mutta myös onnistuneesta tuesta on jo syntynyt. Lastensuojelussa nuoruutta voidaan ajatella yksilön kannalta merkittävänä vaiheena mutta myös erityisenä sosiaalisena ja kulttuurisena järjestelmänä, joka on otettava huomioon niin asiakkuuden muotoja kuin hyvinvoinnin muutostekijöitä pohdittaessa. (Aaltonen & Heikkinen 2009, 165, 175.)

2.2 Lastensuojelun tarkoitus

Lastensuojelu on lakisääteistä toimintaa ja sen tarkoituksena on osaltaan toteuttaa Lapsen oikeuksien sopimusta. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön ja tasapainoiseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lasten hyvinvointia edistetään monilla yhteiskunnallisilla toimilla ja monilla yhteiskunnallisilla päätöksillä on suora vaikutus lasten elämään. Lastensuojelu ei ole yksin lastensuojeluviranomaisten toimintaa, vaan se on nähtävä myös muita viranomaisia sekä kansalaisia koskevana asiana. Lastensuojelun perustehtävinä on vaikuttaa lasten yleisiin kasvuoloihin, tukea vanhempia kasvatustehtävässä sekä varsinainen lasten suojelutehtävä. Lastensuojelulain yhtenä tavoitteena on riittävän varhainen puuttuminen perheen ongelmiin, jotka voivat johtua esimerkiksi päihde-, mielenterveys- tai taloudellisista ongelmista. (L 417/2007; Rätty 2015, 8-9; Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit.)

Lastensuojelun lisäksi kuntien tulee järjestää ehkäisevää lastensuojelua lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lastensuojelun asiakkaana ollessaan tukea saa avo-, sijais- tai jälkihuollon tukena.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimina on tarvittaessa järjestettävä esimerkiksi tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, lapsen taloudellista tukemista esimerkiksi koulunkäynnissä ja harrastuksissa, lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja, tehostettua perhetyötä, perhekuntoutusta ja muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia. (L 417/2007.)

2.2.1 Huostaanotto ja lastensuojelun sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona tai muutoin lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lastensuojelulaitoksia, joissa voidaan järjestää lapsen sijaishuoltoa tai sijoitus avohuollon tukitoimena, ovat lastenkodit ja koulukodit sekä muut näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset. Lapsi on otettava huostaan, mikäli puutteet lapsen huolenpidossa tai muissa kasvuolosuhteissa tai lapsen oma käytös uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos lisäksi lastensuojelun avohuollon tukitoimet eivät ole riittäviä tai lapsen edun mukaisia ja sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukainen. (L 417/2007.)

Suurin osa huostaanottopäätöksistä perustuu vapaaehtoisuuteen. Tahdonvastaisesta huostaanotosta on silloin kysymys, kun huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa toimenpidettä. Tahdonvastaisesta huostaanotosta päättää hallinto-oikeus. Huostaanotto on voimassa toistaiseksi. Huostassapidon jatkamisen edellytyksiä arvioidaan säännöllisesti asiakassuunnitelman tarkastamisen yhteydessä. Sijaishuoltoa toteutettaessa tulee ottaa huomioon lastensuojelulain mukainen tavoite perheen jälleenyhdistämisestä lapsen edun mukaisella tavalla. Sijaishuollon aikana lapsen ja huoltajan kanssa tapahtuvan työskentelyn tavoitteena on kotiutumisen esteiden poistaminen tarjoamalla heille erityistä tukea ja apua. Huostaanoton aikana on tuettava ja edistettävä lapsen ja hänen vanhempiensa sekä muiden läheisten ihmisten yhteydenpitoa. (Araneva 2016, 335; Huh-
tanen 2016, 35-36; L 417/2007.)

Vuonna 2018 kodin ulkopuolelle oli sijoitettu 18 544 lasta. Huostassa olleiden lasten lukumäärä vuoden 2018 aikana oli 10 861, mikä on väestön 0–17-vuotiaista yksi prosentti ja 16–17 -vuotiaiden ikäryhmässä 2,2 prosenttia. Sijoitettujen lasten ja nuorten määrä kasvoi 2,6 prosenttia vuodesta 2017. Sijoitetulla lapsella saattaa vuoden aikana olla useita eri sijoituspaikkoja. Viimeisimmän sijoituspaikan mukaan tilastoiduista lapsista 41,6 prosenttia asui perhehoidossa, 10,5 prosenttia ammatillisessa perhekotihoidossa, 38,7 prosenttia laitoshoidossa ja 9,1 prosenttia muussa hoidossa. Lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli vuonna 2018 kaikkiaan 54 883 lasta ja nuorta, joka on 4,2 prosenttia 0-20-vuotiaista. (Lastensuojelu 2018, 2019, 3, 9-12.)

Opinnäytetyössäni käytän käsitettä sijoituspaikka käsittämään niin lastenkodin, nuorisokodin, sijaisperheen kuin muutkin lastensuojelun sijaishuollon paikat. Lastensuojelun sijaishuollon laitoksissa, perhekodeissa tai sijaisperheissä käytetään monia eri nimityksiä työntekijöistä ja sijaisvanhemmista, kuten hoitaja, lähikasvattaja, ohjaaja tai äiti, käytän nimitystä ohjaaja kattamaan nämä kaikki ja muutkin vaihtoehdot. Näin ollen suojaan haastateltavien ja kirjoitusten tekijöiden tunnistettavuutta.

2.2.2 Lastensuojelun jälkihuolto

Huostaanoton päättymisen jälkeen lapselle tai nuorelle on järjestettävä jälkihuolto. Kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluessa siitä, kun sijoittamisen jälkeen on ollut lastensuojelun asiakkaana tai viimeistään, kun nuori täyttää 21 vuotta ja lakimuutoksen myötä 1.1.2020 alkaen 25 vuotta. (L 417/2007). Jälkihuollon tarkoituksena on ylläpitää kodin ulkopuolisen sijoituksen aikana saavutettuja myönteisiä muutoksia. Lisäksi tarkoituksena on turvata näiden muutosten kantavuus vastaisuudessakin järjestämällä riittäviä ja monipuolisia tukitoimenpiteitä lapselle ja hänen perheelleen. Tavoitteena on turvata lapsen edun mukainen huolenpito kotona ja estää kodin ulkopuolisen sijoituksen tarpeen syntyminen uudelleen. Nuorten kohdalla jälkihuollon tavoitteena on tukea nuoren itsenäistymistä ja sitoutumista yhteiskuntaan tukemalla

esimerkiksi nuoren asumista, opintoja tai työhön sijoittumista hänen yksilöllisten tarpeidensa edellyttämällä tavalla. (Araneva 2016, 385.)

Jälkihuollon palvelut suunnitellaan yhteistyössä nuoren ja hänen verkostonsa kanssa. Käytettävissä ovat mitkä tahansa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, joita on järjestettävissä yksilöllisen jälkihuoltotarpeen perusteella. Jälkihuollon tukitoimena voidaan järjestää esimerkiksi tukihenkilö tai perhetyötä, yhteistyössä terveydenhuollon kanssa voidaan järjestää myös lapsen tai nuoren kuntoutumista tukevia tai ylläpitäviä hoito- ja terapiapalveluita. Taloudellista tukea voidaan myöntää lapsen tai nuoren opintojen suorittamisen tai työelämään siirtymisen edesauttamiseksi. Nuoren asumisen järjestäminen on tärkeä osa jälkihuoltoa, asumisvaihtoehtoja arvioitaessa on otettava huomioon nuoren jälkihuollollisen tuen tarve ja määrä. Asumisvaihtoehtoja voivat olla muun muassa asuminen edelleen sijoituspaikassa, tuettu asuminen tai oma vuokra-asunto. (Araneva 2016, 386-387; L 417/2007.)

2.2.3 Lapsen osallisuus lastensuojelussa

Lastensuojelua toteuttaessa on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Lastensuojelua ei voida suunnitella tai toteuttaa ilman lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän henkilökohtaista kontaktia lapseen. Lapsen henkilökohtainen tapaaminen on välttämätöntä, jotta lapsen oma kokemus ja mielipide välittyvät suoraan lapselta työntekijälle. Lapsen mielipiteelle ja kokemuksille tulisi antaa lastensuojelussa lähtökohtaisesti suurempi painoarvo kuin aikuisten kertomalle, johon lapsen heikommasta asemasta ja oikeudesta erityiseen suojeluun. Lapsi on aina asianosainen omassa lastensuojeluasiassaan, riippumatta iästään. Lapsen osallisuuden tavoitteena tulee olla lapsen ja aikuisten välinen luonteva ja jatkuva vuoropuhelu ja kanssakäyminen. Lapsen tulisi olla lastensuojelua toteuttaessa ja järjestettäessä työskentelyn keskiössä aktiivisena toimijana eikä ainoastaan aikuisten toimenpiteiden ja ratkaisujen kohteena. (Araneva 2016, 185-187.)

Osallisuutta ja osallistumista on turvattu lainsäädännön lisäksi uudistamalla rakenteita, lisäämällä lapsen osallisuuteen liittyvää tietoutta sekä ohjaamalla tarvittavia resursseja osallisuuden toteuttamiseen. Lastensuojelulain (L 417/2007) mukaisesti lapsella on oltava mahdollisuus saada tietoa itseään koskevasta lastensuojeluasiasta ja myös mahdollisuus esittää mielipiteensä. Aina ratkaisuja ei voida tehdä lapsen mielipiteen mukaisesti, jolloin hänelle on myös selvitettävä, miksi näin on. Lastensuojelussa voidaan katsoa osallisuuden silloin toteutuvan, kun lapsi saa riittävästi ja ymmärrettävässä muodossa tietoa lastensuojelusta ja tehtävistä ratkaisuista sekä mahdollisuuden kertoa mielipiteensä ja kokea, että hänen näkemyksillään on merkitystä. Työntekijöiden vastuulla on auttaa lasta osallistumaan sopivilla keinoilla, samoin työntekijöiden vastuulla on myös se, että lapsi voi halutessaan turvallisin mielin kieltäytyä osallistumisesta ja osallisuudesta. (Heinonen 2016, 252-253.)

Osallisuutta voidaan tarkastella esimerkiksi Harry Shierin luomalla tasomallilla, jota Shierin mukaan voidaan soveltaa lähes kaikissa tilanteissa, joissa aikuiset työskentelevät lasten kanssa. Tarkoituksena on auttaa aikuisia tunnistamaan ja parantamaan lasten ja nuorten osallisuutta. Shier on jakanut lapsen osallisuuden viiteen tasoon ja jokaisella tasolla on kysymyksiä työntekijälle. Työntekijä voi tarkastella osallisuuden toteutumista kolmesta näkökulmasta, onko hänellä itsellään halu toteuttaa kyseisellä tavalla lapsen osallisuutta, onko se mahdollista omassa työyhteisössä ja lisäksi, kuuluuko kyseinen tapa työyhteisön toimintatapoihin. Ensimmäisellä tasolla on kyse lapsen kuuntelemisesta, ollaanko valmiita kuuntelemaan lasta ja työskennelläänkö niin, että lapsen kuuleminen on mahdollista. Toisella tasolla kyse on siitä, tuetaanko lasta ilmaisemaan näkemyksiään ja kolmannella tasolla arvioidaan, otetaanko lapsen mielipiteet huomioon päätöksenteossa. Neljännellä tasolla tarkastellaan sitä, ovatko lapset mukana päätöksenteossa ja viidennellä ja ylimmällä tasolla arvioidaan, jakavatko lapset vallan ja vastuun päätöksenteossa. (Shier 2006, 16-18.)

Lastensuojelun palveluja järjestettäessä ja niitä kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin. Lapsen osallisuutta korostetaan niin lastensuojelu- kuin sosiaalihuoltolaeissa. Lasten ja nuorten mielipiteiden kuulemista ja heidän näkemystensä hyödyntämistä palvelujen

kehittämisessä tulisi lisätä niin ehkäisevässä kuin varsinaisessa lastensuojelun työssä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit.)

2.3 Nuorten kohtaaminen lastensuojelutyössä

Kun puhutaan kokemuksista tietyissä tilanteissa, useimmiten kyse on jonkinlaisesta kanssakäymisestä ja kohtaamisesta toisen ihmisen kanssa. Kokemukseen liittyy tällöin se, millaisena kohtaamisen hetken on kokenut ja mitä asioita siihen liittyy. Kohtaamisessa on kyse kahden tai useamman ihmisen vuorovaikutuksesta, useimmiten keskustelusta, johon liittyy lisäksi erilaisia eleitä ja ilmeitä. Nuoren kohtaamisessa lastensuojelutyössä on otettava huomioon asetelma, jota määrittää erilaiset valtasuhteet, jolloin toinen on asiakas ja toinen työntekijä ja lisäksi, toinen on nuori tai lapsi ja toinen aikuinen.

Lastensuojelussa valtarakenteet voivat mahdollistaa tai rajoittaa osallisuutta. Valta voi olla luonteeltaan positiivista ja voimaannuttavaa, jolloin voidaan mahdollistaa hyvä elämä mutta toisaalta, tehdyt päätökset voivat myös rajoittaa tai kontrolloida asiakkaan toimijuutta. Lastensuojelussa kohdataan niin vanhempia kuin lapsiakin haavoittuvissa elämäntilanteissa. Kohtaamisissa on läsnä asiakkaan yksilöllinen elämäntilanne, kokemukset ja tieto. Työntekijä tuo kohtaamiseen ammatillisen osaamisensa ja tietonsa. Tasavertainen vuorovaikutus edellyttää yhteistä kieltä ja molemminpuolista kokemusta tulla kuulluiksi ja ymmärretyiksi. Luottamuksellisen suhteen muodostuminen vaatii riittävän tiivistä työskentelyä ja kohtaamista, jolloin työntekijä on asiakkaan käytettävissä. Luottamuksellinen suhde on edellytys ymmärryksen luomiselle asiakkaan tilanteesta. (Kivistö-Pyhtilä ym. 2017, 223, 227-231, 235-240.)

Ihminen rakentuu suhteessa toiseen ihmiseen. Empatia ja myötätunto ovat kohtaamisen työkaluja. Lastensuojelu on asiantuntijatyötä, jossa on usein etukäteen tehtyjä hypoteeseja, jotka ohjaavat työtä ja vuorovaikutusta. Ammatillaisen tekninen kuuntelu ja etukäteen tietäminen sulkevat pois aitoa kohtaamista ja dialogia. Ammatillaisen empaattinen kohtaaminen ja myötätunto luovat asiakkaalle

kokemuksen kohdatuksi ja kuulluksi tulemisesta. (Lamberg 2018, 87-91.) Ammatillisuus on myös uskallusta asettua avoimesti asiakassuhteeseen, samanaikaisesti tiedostaen ammattirooliin liittyvä vastuu. Ihmisten välisissä suhteissa ei voi koskaan olla varma jonkin lähestymistavan toimivuudesta ja vuorovaikutusosaaminen onkin vaativa ammatillisen osaamisen alue. Asiakkaan kohtaaminen on inhimillistä vuorovaikutusta. Jokaisella on oma tapansa kohdata toinen ihminen ja olla vuorovaikutuksessa, johon vaikuttaa ennen kaikkea asenne, jolla toinen ihminen kohdataan. Molemmilla osapuolilla on oma osuutensa vuorovaikutuksen onnistumisessa ja merkittävät kokemukset syntyvät ihmisten välisissä suhteissa. Jokainen tuo kohtaamiseen oman tapansa jäsentää maailmaa, johon liittyy hänen historiansa, kulttuurinsa ja uskomuksensa. Ihmisten välisissä kohtaamisissa on useita erilaisia ja hienovaraisia sävyjä, jokaisen eleen, sanan tai teon voi ymmärtää eri tavoin riippuen tilanteen muista tekijöistä. (Mönkkönen 2018, 17, 20-22, 33, 207.)

Kaikki ihmisten välinen kohtaaminen voi tapahtua vain ihmisyyden välityksellä. Kohtaamisen edellytyksenä on se, että osapuolet unohtavat suorittamisen. Jos vastaukset ovat jo valmiina, ei toista ihmistä kykene kuuntelemaan ja suorittamisen sijaan olisikin opeteltava olemista, neuvomisen sijaan jakamista ja ymmärtämisen sijaan välittämistä. Läsnä oleminen on välttämätöntä luottamuksellisen ja välittämisen ilmapiirin luomisessa. Luottamus on ehtona sille, että joku haluaa jakaa omaa tarinaansa toisten kanssa. (Mattila 2008, 12-14, 19-20.)

Asiakastyössä asiakas odottaa tulewansa kohdelluksi oikeudenmukaisesti. Oikeudenmukaisuuden toteutuminen edellyttää harkittuja arvoja, rakenteita ja toimintasuunnitelmia mutta toisaalta se toteutuu myös arjessa ihmisten välillä. Oikeudenmukaisuuden toteutuminen on käytännössä ihmisten välistä oikeudenmukaisista suhtautumisista. On tärkeää, että syrjinnän ehkäisy, reiluus ja oikeudenmukaiset arvot toteutuvat kohtaamisessa. Asiakkaan luottamus kohtelun oikeudenmukaisuuteen perustuu myös kokemukseen siitä, että menettely on johdonmukaisista. (Mattila 2008, 27.)

Dialogisuudella pyritään rakentamaan yhteinen ymmärrys ja se on myös taitoa edesauttaa vuorovaikutuksen kulkua yhteisen ymmärryksen suuntaan.

Dialogisuus ei ole vain puhetta, kuuntelua tai keskustelua, vaan parhaimmillaan siinä molemmat oppivat ja voivat muuttaa asenteitaan ja mielipiteitään. (Mönkkönen 2018, 108, 110) Nuoren kanssa työskentelevän aikuisen tulee aistia herkästi nuoren vuorovaikutustarve. Tällä tarkoitetaan kohtaamisen kestoa ja intensiteettiä, sitä, kuka puhuu ja kuka kuuntelee ja kuinka paljon. Onnistunut ja empaattinen vuorovaikutus nuoren kanssa voi parhaimmillaan luoda merkityksellisen ja identiteettiä vahvistavan kokemuksen nuorelle. (Raatikainen 2018.)

2.4 Nuorten kokemuksia lastensuojelusta

2.4.1 Kokemusten tutkiminen

Kerrottu kokemus pitää useimmiten sisällään toiminnan kuvauksen lisäksi myös arvioinnin sen seurauksista. Kunkin kokemukseen vaikuttavat hänen suhteensa toisiin ihmisiin sekä myös fyysiseen ja henkiseen ympäristöön. Kokemukset voidaan pukea sanoiksi, teksteiksi tai kehollisiksi ilmaisuiksi, näin ollen niitä voidaan vaihtaa toisten kanssa ja myös tutkia. Vieraankin ihmisen kokemukseen ja elämyksiin on mahdollista eläytyä ja niitä voidaan ymmärtää siitä huolimatta, että itse ei ole samoja asioita kokenut. (Laurén 2010, 426-427.)

Kokemuksille annetut merkitykset ovat osa kulttuurista merkityksenmuodostusta, ne ovat muuttuvia ja jaettuja sekä lisäksi niin subjektiivisia kuin kollektiivisiäkin. Kokemukset liittyvät moniaistisiin havaintoihin. Havainnot ovat riippuvaisia havaitsijan kokemuksista, uskomuksista ja tiedosta. Jo varhaisessa lapsuudessa otetaan vaikutteita ajatus- ja merkitysmaailmaan muilta ihmisiltä. Kokemuksen merkitys syntyy arjen elämäntilanteissa. Jotta ihminen pystyy kertomaan tietystä kokemuksestaan, on sen oltava hänelle jollain tavalla merkittävä. Kokemuksia kertoessa paljastetaan henkilökohtaisia asioita itsestä ja pyritään merkityksellistämään tekemisiä ja itselle tapahtuneita asioita, samalla tulkitaan menneisyyttä omasta näkökulmasta. Kokemuksen tutkija pyrkii tulkitsemaan ja ymmärtämään sitä, millä tavoin ihmiset tekevät selkoa siitä, mitä heille on tapahtunut tai mitä he ovat tehneet. (Laurén 2010, 427-428, 444.)

Kokemuksia voidaan tutkia erilaisilla tavoilla, kuten fenomenologisilla, hermeneuttis-fenomenologisilla tai narratiivisilla tutkimustavoilla (Tökkäri 2018, 64). Narratiivinen lähestymistapa sisältää kokonaisvaltaisen ajatuksen ihmisen maailmassa olemisesta kokemuksiinsa kietoutuneena ja kokemuksen käsite on siinä keskeinen. Kerrottujen tarinoiden ajatellaan kuvaavan kokemusmaailmaa. Kokemuksia kuvatessa, niin itselle kuin muillekin, kokemukset kerrotaan tavallisesti tarinan muodossa. Inhimillisten kokemusten tutkimisessa on haasteensa, koska toisen ihmisen kokemuksia ei voi tavoittaa sellaisenaan, vaan erilaisten kuvausten kautta, jotka sisältävät jo koetun tulkintaa. Narratiivisessa tutkimuksessa tutkimuskohteena ovat kertomukset, jotka kokemuksen kuvauksina eivät ole fiktiota tai satuja, ne ovat kertojalle tosia. Narratiivisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan kokemuksen monia ulottuvuuksia ja ymmärtämään miten kokemus on mukana kerrotussa tarinassa. Kokemusta pidetään muuttuvana. (Erkkilä 2011, 201-202.)

Vaikka narratiivisessa tutkimuksessa kokemuksen käsite on keskeinen, niin kokemuksellinen kertomus ei kuitenkaan selvästi kuvaa subjektiivista kokemusta, eikä sen kertomisella voida juuri koskaan saavuttaa subjektiivisen kokemuksen rikkautta. Kertomisen ajatellaan olevan kulttuurisesti jäsentynyttä, vaikka kyse olisikin kaikkein yksityisimmistä kokemuksista. Subjektiivisuus narratiivisessa tutkimuksessa liittyy kokemusten välittämiseen, jolloin tutkija kirjoittamalla jakaa sekä tekee ymmärrettäväksi kokemuksia itselle ja tekstinsä lukijalle. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan yksityisen ihmisen kokemukset muokkaavat yhteistä käsitystä todellisuudesta ja ihmisten yhteiset kokemukset todellisuudesta taas muokkaavat yksityisen ihmisen käsitystä siitä. (Sandelin 2012, 170.)

2.4.2 Kokemuksia lastensuojelusta aiemmissä tutkimuksissa

Lastensuojeluun liittyviä kokemuksia on tutkittu Suomessa jonkin verran mutta vielä noin 10 vuotta sitten Ylösen (2009, 8) mukaan verrattain vähän. Tutkimuksia on tehty niin vanhempien kuin sosiaalityöntekijöiden näkökulmista mutta myös nuorten kokemuksista löytyy jonkin verran tutkimuksia. Useimmiten tutkimukset on tehty huostaanoton tai lastensuojeluasiakkuuden jo päätyttyä.

Laitala ja Puuronen (2016) ovat tehneet haastattelututkimuksen vuosina 1940-1985 koulukodeissa asuneille henkilöille heidän kokemuksistaan sijoituksen ajalta. Esille tuli muun muassa väkivallan ja kaltoinkohtelun kokemuksia. Vahvana oli myös häpeän kokemukset, jotka liittyivät omaan menneisyyteen. Koulukodit olivat muuttuneet kyseisenä aikana, samoin käsitykset lapsesta, nuoresta, kurista ja kasvatuksestakin muuttuivat 1900-luvun aikana.

Laitalan ja Puurosen (2016) tutkimus ei kuvaa koulukotien nykytilannetta mutta antaa tietoa siitä, millainen koulukotien todellisuus on aiemmin Suomessa ollut. Vielä tänäkin päivänä ihmisten ajatukset lastensuojelusta saattavat kummuta näistä aiemmista kokemuksista. Tutkimus toimii myös muistutuksena epäkohdista, joita lastensuojelussa on ollut ja että mahdollisiin epäkohtiin tulee edelleen kiinnittää huomiota. Lähempänä nykyhetkeä on Ellosen ja Pösön (2010) tutkimus, jossa he ovat tutkineet lasten väkivaltakokemuksia lastensuojelulaitoksissa ja sijaisperheissä. Tarkastelun kohteena oli niin henkinen kuin fyysinen väkivalta, jonka aikuinen on lapseen kohdistanut konfliktitilanteissa. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset olivat raportoineet niin henkisen kuin fyysisenkin väkivallan kokemuksista. Tutkimuksen mukaan sijaishuollossa käytetään kuitenkin vähemmän väkivaltaisia toimintatapoja kuin kotikasvatuksessa. He toivat esille, että on myös mahdollista, että sijoitetuilla lapsilla voi olla omien kokemustensa vuoksi korkeampi kynnys tunnistaa joitakin tekoja väkivaltaisiksi. Ellonen ja Pösö toteavat, että tärkeää olisi käydä keskustelua siitä, kuinka usein työntekijät tunnistavat samat tilanteet ja toimintatavat väkivaltaisiksi kuin sijaishuollossa asuvat lapset. (Ellonen & Pösö 2010.)

Ylönen on tarkastellut tutkimuksessaan, minkälaisia lastensuojelujuonia nuorilla on ja millaisia merkityksiä nuoret antavat omalle toimijuudelleen osana tapahtumia. Lisäksi hän on tutkinut sitä, minkälaisia merkityksiä nuoret antavat yksittäisille kokemuksilleen lastensuojelussa. Ylönen tyypitteli lastensuojelujuonet suhteessa nuoren toimijuuden vahvuuteen. Tutkimuksen mukaan nuoret odottavat lastensuojelulta menetelmien toimivuutta, riittävää osallisuutta sekä kannatettavaa suhdetta työntekijään. Ylönen toteaa, että useat palveluistamme on ongelmakeskeisesti järjestettyjä, jolloin työntekijät keskittyvät pelkästään vaikeuksiin, kuten päihteiden käyttöön tai masennukseen. Hän tuo esille, että tärkeää olisi

saada lisää voimavarakeskustelua ja niin sanottujen suojaavien tekijöiden tarkastelua riskitekijöiden rinnalle. Tämän edellytyksenä on kokonaisvaltainen työskentelyote ja riittävästi aikaa. (Ylönen 2009, 15, 20, 149-152.)

Lastensuojelutyötä tehdään yhdessä useiden viranomaistahojen kesken. Kivistö (2006, 1, 4-5, 116-117) on tutkinut sijaishuollon asiakkaana olleiden nuorten kokemuksia lastensuojelun ja muiden viranomaisten palveluista. Nuoret olivat kokeneet nyt ollessaan jo täysi-ikäisiä, lastensuojelun asiakkuuden olleen heille välttämätöntä. Lastensuojelu yhdessä muiden viranomaisten kanssa oli pystynyt tarjoamaan sellaista apua, joka oli tukenut nuorten aikuistumista ja siirtymistä itsenäiseen elämään. Kivistö toi esille sen, kuinka tärkeää nuoren selviämisen kannalta on se, että hän tietää niin asiakkuuden kuin sijoituksenkin syyt. Tärkeää on myös, että nuori löytää viranomaisverkostosta sellaisen työntekijän, johon voi luottaa ja josta on tullut merkityksellinen aikuinen. Nuoret olivat tuoneet esille, että ideaalitulanteessa lastensuojelussa olisi resursseja riittävästi ja työntekijöiden vaihtuvuus olisi vähäisempää.

Riitta Laakson (2016, 157-159) mukaan huostaanoton seurauksia on tutkittu Suomessa useimmiten kokemuksellisesti ja pidemmän ajan kuluttua, esimerkiksi lasten vartuttua jo aikuisiksi tai muutoin jälkikäteen muisteltuna. Huostaanoton alkuvaiheesta ja muutoksista, joita huostaanoton myötä on seurannut, on tutkittu vain vähän lasten ja nuorten itsensä kertomana. Kansainvälisiä tutkimuksia on tehty useita, mutta ne on toteutettu esimerkiksi USA:ssa ja Englannissa, joissa huostaanotto- ja sijaishuoltokäytännöt eroavat Suomen käytännöistä. Useat suomalaiset huostaanottoaikaan liittyvät tutkimukset koskevat tiettyjä palveluntuottajia tai tiettyjä erityiskysymyksiä. Tutkimukset kertovat lasten positiivista ja negatiivista kokemuksista huostaanoton aikana ja niissä keskeisinä teemoina ovat sijaishuoltopaikan arjen käytännöt sekä suhteet lapselle läheisiin ja tärkeisiin ihmisiin.

Englannin, kuten usean muunkin maan lastensuojelun ja sijaishuollon toimintatavat ja käytännöt eroavat Suomesta. Tiettyjä samankaltaisuuksia on kuitenkin havaittavissa. Törrösen & Munn-Giddingsin emotionaaliseen kiintymykseen liittyvässä tutkimuksessa, joka oli tehty sijaishuollosta itsenäistyneiden nuorten

kanssa yhteistutkimuksena Suomessa ja Englannissa, tuli esille erityisesti pysyvyyden ja vakauden tärkeys. Tutkimuksessa tuli ilmi, ettei sijaishuollossa pystytä turvaamaan kaikkien nuorten sosiaalisia suhteita ja jatkuvuutta. Sosiaalihuollon tai sijaishuollon negatiivinen kuva koettiin vaikuttavan elämään ja sosiaalisiin suhteisiin, tuomalla vaikeuksia kuulua joukkoon esimerkiksi kouluissa tai työpaikoilla eikä omasta taustasta haluttu kertoa leimautumisen pelossa. Valtaosa nuorista oli kertonut kohdanneensa työntekijöitä, jotka olivat olleet heille suureksi avuksi ja tehneet heidän eteensä enemmän kuin työnkuvat olisivat vaatineet. Emotionaalisen kiintymisen tukemiseksi sijaishuollossa tulisi tukea nuorten itsenäistymistä vaiheittain, mahdollisuuden lähteä sijaishuolto paikasta, kun on siihen valmis, kontaktien säilyttäminen sijaishuolto paikan ihmisiin sekä mahdollisuus saada vertaistukea. (Törrönen & Munn-Giddings 2018, 147, 155-156.)

Cossar, Brandon & Jordan (2011, 7, 83-84.) ovat tutkineet lastensuojeluasiakkuudessa olevien lasten ja nuorten näkemyksiä Englannin lastensuojelujärjestelmästä. Tarkoituksena oli löytää tapoja, joiden avulla lastensuojelujärjestelmää voisi parantaa. Lapset ja nuoret olivat tuoneet esille toiveitaan sosiaalityöntekijöille. Toiveina oli muun muassa, että keskityttäisiin myös hyviin asioihin negatiivisten sijaan, kuunnellaan mitä lapsella on sanottavana ja otetaan nuoren kertoma vakavasti. Lisäksi toivottiin, ettei lapsen ajatuksista ja tunteista tehtäisi oletuksia ja ettei sosiaalityöntekijä vaihtuisi niin usein. Vaikka kyse on erilaisesta lastensuojelujärjestelmästä, sosiaalityöntekijöitä koskevat toiveet ovat hyvin samankaltaisia kuin Suomessakin, esimerkiksi Kivistön (2006) tutkimuksessa.

Lastenkodissa tai nuorisokodissa asumiseen liittyviä kokemuksia on tutkinut muun muassa Eronen (2012), Reinikainen (2009) ja (Laakso 2016). Eronen (2012) on tehnyt narratiivisen tutkimuksen siitä, miten lastenkodista kerrotaan osana tarinaa henkilökohtaisesta elämästä ja mitä näissä tarinoissa kerrotaan. Hän on myös tutkinut, miten erilaisia tarinoita voidaan tuoda kerrottaviksi ja tutkittaviksi. Päätuloksena on se, ettei lastenkoti osana henkilökohtaista elämää ole tarina, jota haluttaisiin kertoa ulkopuoliselle. Lastenkotiin liittyvän lapsuuden kerrottavuuteen vaikuttaa yhteiskunnallis-historiallinen suhtautuminen aikaan ja muistoihin. Lastensuojelun muokkaamasta henkilökohtaisesta elämästä kertomiseen liittyvät muun muassa muistot, tunteet ja sosiaaliset suhteet.

Reinikainen on tutkinut nuorisokodissa asuneiden tyttöjen kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja kokemuksista selviytymisestä aikuisena. Reinikainen tuo esille kokemusten ja muistojen kulkevan ihmisen mukana ja vaikuttavan elämään ja myöhempään kokemukseen ja valintoihin. Reinikaisen mukaan keskeisenä havaintona on, kuinka ajallisesti ja paikallisesti sama nuorisokoti ei ole kaikille kokemuksena sama. Tämä on yhteydessä siihen, miten nuorisokodin koettiin vastaavan yksilöllisiin tarpeisiin ja odotuksiin. Turvallisuuden, yhteenkuuluvuuden ja arvostuksen tarpeet olivat voimakkaimmin ja yleisimmin koettuja tarpeita, joihin vastaamisessa ei kaikkien kohdalla ollut nuorisokodissa onnistuttu. Yhtenä nuorisokotien tärkeimmistä ominaisuuksista voidaan pitää kodinomaisuutta, jonka luomiseen vaikuttivat työntekijöiden suhtautumis- ja toimintatavat. Reinikainen toi esille myös havaintonsa siitä, että hekin, joiden kokemukset olivat nuorisokodissa asumisesta olleet huonompia, kokivat nuorisokodissa asumisella olleen myönteinen merkitys myöhemmälle elämälle. (Reinikainen 2009, 2-3, 189-193.)

Laakson (2016) tutkimuksessa lasten ja nuorten elämässä tapahtuneista muutoksista ilmeni, että huostassa olevien lasten kaverisuhteet näyttäytyivät merkittävänä, vaikkakin muiden tutkimusten perusteella aikuiset kiinnittävät vain vähän huomiota vertaissuhteisiin ja niiden merkityksiin. Huostaanoton myötä lapselle luvataan jotakin aiempaa parempaa. Suurin osa lapsista kertoikin parantuneesta huolenpidosta ja rauhoittuneesta arjesta. Esille tuli kuitenkin myös viitteitä lasten huonosta kohtelusta ja kiusatuksi joutumisesta. Lasten kertomuksissa korostuu sijaishuollon käytännöllis-moraalinen luonne ja Laakson mukaan tulisikin kehittää sellaisia laatujärjestelmiä, joissa tarkastelu painottuisi arjen käytäntöihin ja kohtaamisiin sekä eettisyyden toteutumiseen.

Pekkarinen tarkasteli miten lastensuojelun piirissä olleet ja koulukotiin sijoitetut nuoret aikuiset ovat kokeneet lastensuojelun interventiot, kohdatut ihmiset ja oman asemansa. Tehdyissä haastatteluissa nuoret olivat tuoneet esille turvattomuuden, kohtaamattomuuden, erilaisuuden, epätietoisuuden, vaikutusvallan puutteen, laiminlyönnin ja epäluottamuksen kokemuksia. Nuoret olivat kokeneet lastensuojelun jättäneen heihin pysyviä jälkiä, jotka he olivat hyväksyneet osaksi elämänsä kulkuaan. Nuoret olivat tuoneet esille kehittämisehdotuksia, jotka Pekkarinen oli jakanut kolmeen tasoon, rakenteelliseen, inhimilliseen ja

suhdeperustaiseen. Lastensuojelun rakenteisiin toivottiin lisää resursseja, niin varhaiseen tukeen, kuin sosiaalityöntekijöiden määräänkin liittyen. Lisäksi toivottiin avoimuutta koko lastensuojelujärjestelmään, jolla olisi vaikutusta niin laiminlyöntien loppumiseen kuin yleisesti lastensuojeluun liittyvien ennakkoluulojen vähenemiseen. Viranomaisten inhimillisiin ominaisuuksiin liittyen nuoret olivat toivoneet aikuista, jolla olisi ollut aikaa, osaamista ja motivaatiota kohdata heidät. Hyvän työntekijän kerrottiin olevan empaattinen, rehellinen, omistautunut ja nauttivan työstään. Kyseisenlaiseen työntekijään oli mahdollista luoda luottamuksellinen suhde, jonka koettiin korjaavan turvattomuuden, kohtaamattomuuden ja epäluottamuksen kokemuksia. Luottamuksellisen suhteen merkitystä on korostettu useammassa lasten kaltoinkohtelun tunnistamiseen liittyvässä selvityksessä ja todettu lasten ja nuorten kohtaamiseen liittyvän lisäkoulutuksen olevan välttämättömyyttä lastensuojelun ammattilaisille. (Pekkarinen 2017, 174, 192-194.)

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyöni aiheen valinta liittyi Kalliolan lastensuojelun ja Osallisuuden aika ry:n yhteistyössä tehtävän julkaisun tekoon, johon tarkoituksena oli kerätä lastensuojelulaitoksissa asuvien tai asuneiden nuorten kirjoituksia lastensuojeluun liittyvistä kokemuksista. Tarkoitukseni oli käyttää kyseisiä tekstejä opinnäytetyöni aineistona. Kirjoitusten vähäisyyden vuoksi, varsinaiseksi pääaineistoksi muodostuikin yksilöhaastattelut, joita kirjoitukset kuitenkin täydensivät.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää millaisia kokemuksia ja näkemyksiä lastensuojeluasiakkuuden ajalta nuoret tuovat esille vapaamuotoisissa kirjoituksissa ja haastatteluissa. Tarkoituksena on tarkastella mihin kokemukset liittyvät sekä millaisia näkökulmia asiakkuuden ajalta nuoret haluavat tuoda näkyväksi.

Opinnäytetyöni tavoitteena on saada selville ja tuoda näkyviin mitkä asiat lastensuojelussa ovat tuottaneet positiivisia kokemuksia ja mistä nuoret ovat kokeneet hyötyneensä. Tavoitteena on myös löytää keinoja ja kehittämideoita, joiden avulla kehittää toimintaa niin nuorisokotityössä kuin lastensuojelussa muutoinkin.

Tutkimuskysymykset:

1. Minkälaisia merkityksellisiä kokemuksia nuoret mainitsevat lastensuojelun asiakkuuden ajalta?
2. Mihin asioihin lastensuojelun asiakkuuden aikana liittyy positiivisia kokemuksia?
3. Millaisia kehittämisen paikkoja tulee esille?

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Narratiivinen lähestymistapa

Käytän opinnäytetyössäni narratiivista lähestymistapaa ja analyysiä. Narratiivisessa tutkimuksessa käytetään tarinan, kertomuksen ja sisäisen tarinan käsitteitä. Käytän apunani Vilma Hännisen määritelmiä kyseisille käsitteille. Tarinan käsitteen määrittelyn lähtökohtana toimii Aristoteleen Runousoppi. Tarinan käsitteellä tarkoitetaan tiettyä merkityskokonaisuutta, jolla on alku, keskikohta ja loppu. Tarinan keskeinen elementti on juoni, joka muodostaa kokonaisuuden, johon nähden erilliset osat saavat merkityksensä. Hänninen määrittelee sisäisen tarinan olevan ihmisen mielen sisäinen prosessi, jossa ihminen tulkitsee omaa elämäänsä tarinallisten merkitysten kautta. Sisäinen tarina muodostuu historiallisesti kehittyneiden ja muodostuneiden tarinoiden ehdoilla. Kertomus voi sisältää useita tarinoita ja samasta tarinasta taas voi esittää useita kertomuksia. Kertomus on tarinan esitys merkkien muodossa ja tyypillisimmillään kertomus on kielellinen mutta voi olla myös esimerkiksi näytelmä tai kuva. Kertomalla tarinaansa ihminen voi saada aikaan sosiaalisia vaikutuksia ja jakaa kokemuksiaan. (Hänninen 2003, 19-23, 128.)

Narratiivisen tutkimuksen ydin on kertomusten analyysi. Tarkoituksena on tutkia kertomuksia, esimerkiksi niiden yleisiä rakennepiirteitä, lajityyppejä tai traditioita. (Hänninen 2003, 16.) Tutkimus voi käyttää materiaalinaan kertomuksia tai sitten tutkimus voidaan ymmärtää kertomuksen tuottamiseksi maailmasta. Narratiivinen tutkimusote kohdistaa huomionsa yksilöiden elämään heidän itsensä kokemana sekä niihin merkityksiin, joita he antavat elämälleen tarinoiden välityksellä. Narratiivinen tutkimus ei pyri objektiiviseen tai yleistettävään tietoon, vaan paikalliseen, henkilökohtaiseen ja subjektiiviseen tietoon. Ihmisten kertoma pääsee autenttisemmalla tavalla kuuluviin. (Heikkinen 2007, 142, 156.) Narratiivisuudessa on lähtökohtana kertojan näkökulma. Yksilön ainutlaatuisen näkökulman ymmärtäminen kontekstissaan on tavoiteltavampaa kuin joidenkin asioiden paikkansa-pitävyyden tarkistaminen. Narratiivisessa näkökulmassa kontekstin käsite on

monimerkityksinen ja kattaa tarinan sijoittumisen tiettyyn sosiaaliseen aikaan ja paikkaan. (Erkkilä 2011, 198.)

Narratiivisen tutkimuksen vahvuus on sen todentunnussa. Uskottavuus ei pohjautu perusteluihin ja väitelauseisiin, vaan kykyyn vakuuttaa lukija ja saada hänet eläytymään tarinaan ja kokemaan sen todentunnun. Kokemus sitoutuu aikaan ja tarinan muotoon. Kokemus muotoutuu tarinoista, joita ihmiset elävät. Tarinat taas ovat ajattelun, tietämisen ja kulttuurisen ymmärtämisen perusväline. Tarinat kasvattavat sekä itseä että toisia. Tarinan todentunnusta vakuuttuminen on kokonaisvaltaisempaa kuin väitelauseen totuudesta vakuuttuminen. (Heikkinen 2007, 153; Syrjälä 2007, 234-235.)

Narratiivisessa tutkimuksessa korostetaan kokemuksen kielellisyyttä ja kertomuksellisuutta. Kokemusten katsotaan muodostuvan sekä yksilöllisesti että sosiaalisesti. Kertomukset taas niin esittävät kuin muotoilevatkin kokemuksia. Narratiivisen kokemuksen tutkimuksessa kiinnostus on siinä, miten kokemus rakentuu kertomusmuotoisena ja miten kokemukset jaettuina kertomuksina muotoilevat yhteistä maailmaa. Kertomukset voivat heijastaa tositahtumia tai olla fiktiivisiä, ne kertovat koetuista asioista, eivätkä ole objektiivisia totuuksia. Narratiivisessa tutkimuksessa kuitenkin oletetaan, että kertomuksilla on jonkinlainen yhteys kokemukseen. (Tökkäri 2018, 65-69.)

Narratiivisessa tutkimuksessa haasteena on se, kenellä on viime kädessä oikeus tulkita aineiston sisältämiä kertomuksia. Kertomalla oman tarinansa, ihmisen nähdään pukevan sanoiksi niin oman historiansa, identiteettinsä kuin myös elämännäkemyksensä ydintä. Kun tutkija saa luettavakseen henkilön elämäntarinan, saa hän silloin käyttöönsä jotain kallisarvoista, herkkää ja haurasta. Jo pelkästään tulkituksi joutuminen, oman tarinan lukeminen lyhennettynä tai muokattuna voi saada tutkittavan tuntemaan, että on kadottanut jotain omasta subjektiivisuudesta. Myös se, miten tarinaa on tulkittu, käsitteellistetty kenties vierain sanoin tai tyypiteltynä jonkin tarinaluokan edustajana voidaan kokea loukkaavaksi ja omaa ainutkertaisuutta kyseenalaistavaksi. Tutkimuksen tarkoitus on tutkimukseen osallistujien äänen esille tuomisen lisäksi myös tulkitseminen, joten edellä mainittuja seuraamuksia ei voi täysin välttää. On kuitenkin tärkeää olla niistä

tietoinen ja siten pyrkiä niitä minimoimaan. Olennaista on se, ettei tarinan arvoa mitätöidä tai kyseenalaisteta. (Hänninen 2008, 130-131.)

4.2 Yhteistyökumppanit

Osallisuuden aika ry on lastensuojelunurten ja ammattilaisten osallisuutta edistävä yhdistys, jonka keskeisenä tehtävänä on edistää yhteistoiminnallista lastensuojelutyötä ja lapsiperheiden palveluiden kehittämistä. Osallisuuden aika on perustettu vuonna 2014. Tätä edelsi kokemusasiantuntijaryhmä Nuoret kehittäjät, joka perustettiin vuonna 2011. Osallisuuden aika ry:ssä toimivat nuoret ovat lastensuojelun kokemusasiantuntijoita, jotka yhdessä ammattilaisten kanssa käyvät kouluttamassa ja konsultoimassa erilaisissa tilaisuuksissa ja työryhmissä. Osallisuuden aika ry:ssä kokemusasiantuntijana voi toimia, mikäli itsellään on omakohtaista kokemusta lastensuojelusta. Osallisuuden ajan oma kehittäjäryhmä keskittyy erityisesti nuorten osallisuuden lisäämiseen lastensuojelun kentällä ja sen kehittämisessä. Kehittäjäryhmässä tärkeää on vaikuttaminen, eli vaikka mukana on vertaistuellisia elementtejä, pyritään lisäksi vaikuttamaan kokemustiedolla, tuomaan sitä esille niin julkiseen keskusteluun, päättäjille kuin ammattilaisillekin. Kehittäjäryhmässä on noin 7-10 kokemusasiantuntija nuorta. (Anni Sunervo henkilökohtainen tiedonanto 14.6.2019; Osallisuuden aika.)

Kalliolan Setlementti on perustettu vuonna 1919. Kalliolan Setlementti on monialayhdistys, joka tuottaa sosiaalipalveluiden lisäksi kansalaisopistotoimintaa sekä ylläpitää kansalaistoimintaa ja vapaaehtoistyötä. Kalliola on Kalliolan Setlementti ry:n omistuksessa. Kalliolalla on palveluita muun muassa lastensuojelu-, päihde- ja mielenterveys- sekä maahanmuuttajatyössä ja seniorityössä. Kalliola toimii setlementtiarvojen ja yhteiskunnallisen yrityksen toimintaperiaatteiden mukaisesti. Kalliolan lastensuojelupalvelut tarjoavat sijaishuoltoa 12–18 -vuotiaille nuorille kaikkiaan viidessä nuorisokodissa. Lisäksi Kalliola tarjoaa lastensuojelun avohuollon palveluita kuten perhetyötä ja itsenäistymisen tukityötä niin lastensuojelun avohuollon kuin myös jälkihuollon tukitoimena. (Kalliola. Kalliola oy; Setlementti. Kalliolan Setlementti.)

4.3 Opinnäytetyön aineisto

4.3.1 Kirjoituskutsu

Opinnäytetyöni aineisto koostuu kirjoituskutsulla kerätyistä vapaamuotoisista kirjoituksista, joita on kaikkiaan 11 kappaletta sekä neljästä yksilöhaastattelusta. Kirjoituksia kerättiin Kalliolan lastensuojelun ja Osallisuuden aika ry:n kanssa yhteistyössä. Kirjoituksia kerättiin kirjoituskutsulla (LIITE 1). Kirjoituskutsu lähetettiin sähköpostitse Kalliolan viiden nuorisokodin työntekijöille, jotka välittivät kirjoituskutsun sillä hetkellä nuorisokodissa asuville ja niille täysi-ikäisille nuorisokodissa aiemmin asuneille nuorille, jotka olivat jättäneet muuttaessaan yhteystietonsa nuorisokodille. Nuorisokodeissa on paikkoja nuorille yhteensä 56. Tutkimuslupa haettiin niiltä kaupungeilta, joiden sijoittamina suurin osa nuorista on. Kirjoituskutsu koski niitä nuoria, joiden kohdalla saatiin kaupungeilta tutkimusluvut. Tiedossani ei ole, kuinka montaa nuorta tarkalleen kirjoituskutsu koski, koska kyseisissä nuorisokodeissa on sijoitettuna useiden kaupunkien ja kuntien nuoria. Kirjoituskutsu koski myös nuorisokotien työntekijöitä. Kirjoituskutsu toimitettiin myös Osallisuuden aika ry:n kokemusasiantuntijoille, jotka ovat 18 vuotta täyttäneitä. Kirjoituskutsu toimitettiin heille Osallisuuden aika ry:n projektipäällikön kautta.

Ohjeistuksena (LIITE 2) kirjoituskutsussa oli kirjoittaa tai piirtää vapaamuotoisesti esimerkiksi tarina, runo, laulunsanat tai sarjakuva jostain itselleen merkityksellisestä tai mieleenpainuvasta kokemuksesta, joka liittyy lastensuojeluun. Kokemus voi liittyä esimerkiksi lastensuojelulaitokseen, ympäröiviin ihmisiin, työntekijöihin tai koulu- tai työmaailmaan. Halutessaan sai kertoa mitä olisi voinut mennä toisin. Kirjoituskutsun teemat muodostuivat omaan työkokemukseen pohjautuvan tiedon perusteella, lisäksi teemoja pohdittiin yhdessä Osallisuuden aika ry:n ja Kalliolan lastensuojelun yhteyshenkilöiden kanssa. Kirjoittaminen oli vapaaehtoista. Julkaisussa kirjoitukset oli tarkoitus julkaista tekijän iällä ja työntekijöiden kohdalla maininnalla työntekijä. Kirjoitukset ja piirroset pyydettiin palauttamaan postitse ja nuorisokodeissa mahdollisuutena oli palauttaa teksti/piirros kirjallisena suljetussa kirjekuoressa yksikön johtajalle, joka palauttaisi ne minulle. Osalla

nuorisokodeista oli mahdollisuus palauttaa teksti/piirros myös GoogleFormsiin luodulla lomakkeella, samoin kuin Osallisuuden aika ry:n nuorilla ja työntekijöillä.

Lapsia koskevassa tutkimuksessa luottamuksellisuus ja tutkimuksen toteuttamisen eettisyys korostuvat. Lapselle tulee kertoa ymmärrettävällä tavalla, mistä tutkimuksessa on kyse ja mihin hänen antamiaan tietoja käytetään. Alaikäisen lapsen osallistumiseen on saatava huoltajan suostumus mutta yhtä lailla tärkeää on lapsen oma suostumus tutkimukseen osallistumiseen. (Nieminen 2010, 37.) Nuoret saivat kirjoituskutsun nuorisokodin ohjaajien välityksellä. Kirjoituskutsussa oli kerrottu miksi ja mitä nuorilta pyydetään ja että osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Alaikäisten nuorten huoltajilta olisi pyydetty suostumus nuoren osallistumiseen kirjallisena mutta kaikki palautuneet kirjoitukset olivat täysi-ikäisiltä nuorilta. Lupalomakkeessa oli käyty läpi, mistä on kyse ja mihin tekstejä käytetään. Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan luo ihmisoikeudet. Keskeisiä eettisiä vaatimuksia ihmistutkimuksessa ovat osallistujien vapaa ja informoitu suostumus, saadun tiedon luottamuksellisuus ja raportoinnin anonyymisyys sekä tutkittavan harhaanjohtamisen välttäminen. Tutkimus ei myöskään saa tuottaa vahinkoa tutkittavalle. Tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia ja tutkittavalla on oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa, eikä tutkimuksen rehellisyyttä vaaranneta. (Hänninen 2008, 123; Tuomi & Sarajärvi 2011, 131.)

Kirjoituskutsu toimitettiin nuorisokodissa asuville nuorille nuorisokodin ohjaajien kautta. Itse en näin ollen kohdannut kirjoituksien tekijöitä lainkaan muutoin, kuin kirjoituskutsun tekstin ja osallistujien kirjoitusten välityksellä. Kallion (2010) mukaan tällaisessa epäsuorassa tutkimusmenetelmässä keskeistä on aineiston keräämisen, tulkitsemisen ja käyttämisen eettisyys, sen sijaan kuin kohdatessa lapsi, jolloin korostuvat lapsen kanssa työskentelyyn liittyvät eettiset kysymykset. Tutkimuseettisten kysymysten tuleekin olla tutkijan mielessä koko prosessin ajan, eikä niitä tulisi pyrkiä ratkaisemaan kertaluontoisesti mekaanisten lupaprosessien tai menetelmällisten valintojen avulla. (Kallio 2010, 163, 184.)

Kirjoituskutsu toimitettiin kahtena eri ajankohtana, ensimmäisenä se toimitettiin Osallisuuden aika ry:n nuorille ja yhteen nuorisokodeista, jonka nuoria koskien tuli ensimmäisenä tutkimuslupa. Kirjoituskutsu toimitettiin huhtikuussa 2019 ja

kirjoitusaikaa oli neljä viikkoa. Huhtikuun lopulla kirjoituskutsu toimitettiin neljään muuhun nuorisokotiin. Toukokuussa 2019 kirjoitusaikaa jatkettiin ja muistutettiin sähköpostitse nuorisokotien työntekijöitä kirjoittamisen mahdollisuudesta ja kirjoituskutsun toimittamisesta kaikille nuorille, joita asia koski. Kirjoitusaikaa jatkettiin kesäkuun 2019 puoleen väliin ja vielä kesäkuussa lähetettiin uusi viesti, jossa muistutettiin kirjoittamisen mahdollisuudesta. Lisäksi Kalliolan johtotiimissä oli viety kevään aikana viestiä yksiköiden johtajille, jotta he puhuisivat työryhmilleen kirjoittamisen mahdollisuudesta. Toukokuussa Osallisuuden aika ry:n projektipäällikkö välitti kirjoituskutsun myös Voima vaikuttaa - nuorten kokemusasiantuntijoiden verkoston suljettuun Facebook ryhmään. Kirjoituksia palautui kaikkiaan nuorilta 11 kappaletta, joiden pituus yhteensä on fontilla Arial, fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5. kolme sivua. Kirjoitusten tekijät olivat iältään 18-27 -vuotiaita.

Kirjoituskutsussa pyydettiin kirjoittamaan teksti niin, ettei siinä ilmene tunnistettavasti henkilöitä tai paikkoja. Kirjoitukset palautettiin anonymisti. Jos käytän suoria lainauksia opinnäytetyössäni, on mahdollista, että joku tunnistaa kirjoittajan hänen tavastaan kirjoittaa ja esittää asiat. Kirjoittajat kuitenkin tietävät kirjoitusta tehdessään, mihin sitä käytetään ja näin ollen, on luotettava siihen, että kirjoittaja ymmärtää tämänkin mahdollisuuden. Uskon myös, että todennäköisyys tunnistamiseen jää lopulta melko pieneksi. Pohdin myös sitä, että kun kyseessä on hyvin henkilökohtainen ja arkakin aihe, että ymmärtäähän varmasti jokainen osallistuja, että hänen tekstinsä tulee yleisesti luettavaksi. Toisaalta se on juuri tarkoituksenaan ja oletukseni mukaan monelle juuri se tärkeä asia, jotta saa äänensä kuuluville.

4.3.2 Haastattelut

Toukokuun 2019 puolella välissä näytti siltä, että uusia kirjoituksia ei ole enää tulossa, ainakaan kovin montaa ja kirjoitusten määrä ei ole riittävä opinnäytetyöni aineistoksi. Sain lisäaineistoa opinnäytetyöhöni yksilohaastatteluilla, joista muodostui lopulta opinnäytetyöni varsinainen aineisto, jota kirjoitukset täydensivät. Haastateltavat löytyivät Osallisuuden aika ry:n kautta. Osallisuuden aika ry:n projektipäällikkö välitti pyynnön haastatteluun osallistumiselle ja infokirjeen (LIITE 3)

Osallisuuden aika ry:n toiminnassa mukana oleville nuorille. Neljä nuorta ilmoitti halukkuutensa osallistua haastatteluun ja sain heidän puhelinnumeronsa. Olin heihin puhelimitse yhteydessä ja kerroin lyhyesti opinnäytetyöstäni ja haastattelun tarkoituksesta ja sovimme samalla jokaisen kanssa haastattelun ajankohdan ja paikan. Haastattelin neljää 18-25 vuotiasta nuorta, joilla on omakohtaista kokemusta lastensuojeluasiakkaana olemisesta, jokainen on ollut huostaanotettuna, lastensuojelun avohuollon tukitoimia heillä oli ollut vaihtelevasti ja jokaisella oli kokemusta myös jälkihuollon tuesta. Lastensuojeluasiakkuus oli jokaisella alkanut noin 8-13-vuotiaana, osa ei tiennyt tai muistanut tarkalleen minkä ikäinen on asiakkuuden alkaessa ollut.

Haastattelut toteutettiin touko- ja kesäkuun 2019 aikana. Haastattelupaikkoina toimivat Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Kalliolan lastensuojelun avopalveluiden tilat. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Ennen haastattelua kävin vielä läpi haastattelun tarkoituksen, annoin infokirjeen tulostettuna ja kävimme myös läpi suostumuslomakkeen (LIITE 4), jonka jokainen myös allekirjoitti. Haastatteluiden nauhoitetut osuudet kestivät 32 minuutista 1 tuntia 31 minuuttiin, yhteensä 3 tuntia 56 minuuttia. Tämän lisäksi varsinaisen haastattelun ulkopuolella kävin lyhyesti keskustelua ennen ja jälkeen haastattelun. Haastatteluaineiston litterointi tapahtui kesä- ja heinäkuun 2019 aikana. Litteroitua tekstiä tuli kaikkiaan 65 sivua fontilla Arial, fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5. Halusin toteuttaa haastattelut mahdollisimman samankaltaisella teemalla kuin kirjoituskutsu oli. Haastattelun pohjana toimivat muutamat kysymykset (LIITE 5) mutta tarkoituksena oli antaa haastateltavan kertoa mahdollisimman vapaamuotoisesti haluamistaan kokemuksistaan liittyen lastensuojeluun. Haastattelun kuluessa esitin joitakin tarkentavia kysymyksiä haastattelurungon teemojen mukaisesti.

Laadullisessa tutkimuksessa voi olla vaikea etukäteen täysin tietää mihin suuntaan tutkimus lopulta etenee. Näin ollen myös narratiivinen haastattelu voi olla ennustamaton ja hallitsematon. Kun ihminen alkaa kertomaan tarinaansa, saattaa hän kertoa asioita, joita hän ei etukäteen ajatellut, että tulee kertomaan. Haastateltavalla tulee olla mahdollisuus perua suostumuksensa myös haastattelun aikana tai sen loputtuakin. (Hänninen 2008, 125-126.) Haastatteluun osallistuvilla

oli mahdollisuus perua osallistumisensa opinnäytetyöhöni missä vaiheessa tahansa ilmoittamalla siitä minulle.

Narratiivisessa haastattelussa tulee tiedostaa miten tarina ja sen tulkinta muodostuu. Haastattelutilanteen voi ymmärtää vuorovaikutustilanteena, jossa haastattelutekstin syntyyn vaikuttaa niin haastateltava kuin haastattelijakin. Tutkija valitsee haastattelun aiheet ja teemat sen perusteella mitä hän jo ennestään tietää ja mihin hän tietoa tarvitsee. Tehdyt kysymykset muodostuvat osaksi haastateltavaa tarinaa. Haastateltava suuntaa tarinansa ja äänensä olettamalleen henkilölle tai laajemmalle yleisölle, jota tutkija hänelle edustaa. Toisessa tilanteessa ja jollekin toiselle kerrottuna tarina saa toisen muodon ja sisällön. Haastattelu on näin ollen tilannesidonnainen ja merkityksiä luova tapahtuma. (Erkkilä 2005, 205-206.)

4.4 Aineiston analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analysoinnin voidaan katsoa olevan luonteeltaan niin analyyttistä kuin synteettistäkin. Aineiston luokittelu ja jäsentäminen systemaattisesti eri teema-alueisiin ja koodaaminen helpommin tulkittavissa oleviin osiin on analyyttistä. Keskeistä on kuitenkin löytää synteesiä luova temaattinen kokonaisrakenne, joka kannattaa koko aineistoa. (Kiviniemi 2010, 80.)

Narratiivisuus aineiston käsittelytapana voidaan jaotella narratiivien analyysiin ja narratiiviseen analyysiin. Narratiivien analyysissa kertomukset luokitellaan erillisiin luokkiin, esimerkiksi tapaustyyppien tai kategorioiden mukaan. Narratiivisessa analyysissa taas aineiston pohjalta luodaan uusi kertomus, joka pyrkii tuomaan esille aineiston kannalta keskeisiä teemoja. (Heikkinen 2007, 148.) Narratiivisen tutkimuksen tyypit voidaan jakaa myös holistiseen tai kategoriaaliseen ja sisällölliseen tai muodolliseen (Lieblich, Tuval-Mashiach & Zilber 1998, 12). Analyysitavan valinnassa lähtökohtana on se, ollaanko kiinnostuneita kertomuksen sisällöstä, siitä mitä ihmiset kertovat vai kertomuksen muodosta, eli siitä, miten ihmiset kertovat. (Laitinen & Uusitalo 2008, 131.) Narratiivista tutkimusta tekevä voi aineistoa analysoidessa ottaa lähtökohdaksi fenomenologisen asenteen

ja pyrkiä kuvaamaan jotakin ilmiötä sinänsä. Tällöin on kysymys narratiivien analyysistä. (Erkkilä 2011, 201-202.) Käytän itse opinnäytetyössäni narratiivien analyysiä. Päädyin tähän, koska näen opinnäytetyön lopputuloksen kannalta tärkeänä saada selville nimenomaan sen, millaisia teemoja tai kategorioita kirjoituksista ja haastatteluista tulee esille liittyen lastensuojelun asiakkuuteen. Valintaani vaikuttaa myös se, että palautetut kirjoitukset ovat melko lyhyitä ja haastateltavia on vain neljä. Mielestäni valitsemallani analyysimenetelmällä saan paremmin vastauksia tutkimuskysymyksiini kuin tyyppikertomuksia muodostamalla.

Kategorinen lähestymistapa muistuttaa sisällön analyysiä ja sopii käytettäväksi silloin, kun kysymyksessä on jotakin ihmisryhmää koskeva ilmiö tai ongelma. Kategorinen lähestymistapa voidaan jakaa kategoriseen sisällön analyysiin tai kategoriseen muodon analyysiin. Kategorisessa sisällön analyysissä tutkimusaineistosta poimitaan erilaisia ilmaisuja, joita luokitellaan eli kategorisoidaan. (Laitinen & Uusitalo 2008, 133.) Kategorinen lähestymistapa on hyödyllinen silloin, kun päähuomio kohdistuu ilmiöön, joka on yhteinen jollekin ihmisryhmälle. Jokainen kertomus jaetaan osiin ja eri kertojien tuottamat tiettyyn kategoriaan kuuluvat katkelmat kootaan yhteen. Kertomusten jakaminen osiin tapahtuu useimmiten niiden keskeisten teemojen mukaisesti. Polkighornen mukaan kategorista lähestymistapaa kutsutaan narratiivien analyysiksi. Tällöin pyritään löytämään narratiivien joukosta systemaattisesti aineistokatkelmia yleisempiä käsitteellisiä ilmenemismuotoja. (Kaasila 2008, 46.) Narratiivien analyysissä kohdistetaan huomio kertomusten luokitteluun esimerkiksi tapaustyyppien, metaforien tai kategorioiden avulla. Narratiivien analyysissä sovelletaan paradigmaattista tietämistä, kun aineistoa luokitellaan ja jäsennetään kategorioihin. (Heikkinen 2010, 149-150.)

Aloitin analyysivaiheen lukemalla litteroidut haastattelut ja kirjoitetut tekstit sellaisenaan muutaman kerran. Hännisen (2010, 167) mukaan narratiivisen aineiston analyysi on tärkeää aloittaa avoimella lukemisella ja ensimmäisellä lukukierroksella lukutavan on hyvä olla sellainen, kun kaunokirjallisuutta lukiessa. Toisella lukukierroksella on mahdollista löytää tarkkoja vivahteita ja vasta tämän jälkeen voi siirtyä varsinaisesti aineiston analyttiseen läpikäyntiin.

Aineistolähtöisen laadullisen eli induktiivisen aineiston analyysi voidaan kuvata kolmivaiheiseksi prosessiksi: aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 108.) Sisällönanalyysissä ensimmäisessä vaiheessa valitaan tutkimuskysymyksen mukaisesti teemat tai viitekehykset, joiden avulla tekstistä erotetaan teemaan liittyvät osiot, niistä, jotka eivät siihen liity (Lieblich ym. 1998, 112). Kun olin lukenut litteroidut haastattelut, kävin tekstiä läpi väreillä koodaten sen kymmeneen esille tulleeseen teemaan liittyen. Tässä vaiheessa teemat muodostuivat henkilöistä ja paikoista: lastensuojelulaitos, ohjaajat, sosiaalityöntekijät, kaverit, koulu, lastensuojelu yleisesti, lääkärit ja muut tahot, perhe ja suku, muut lastensuojelulaitoksen nuoret sekä jälkihuolto. Jätin värittämättä ainoastaan selkeästi aiheen ulkopuolelle jäävät kohdat. Siirsin jokaisesta haastattelusta jokaisen teeman mukaiset lauseet ja tekstien katkelmat omiin word-tiedostoihin. Tämän jälkeen pelkistin jokaisen lauseen tai tekstin lyhyemmäksi. Kirjoitukset olivat lyhyitä ja niissä jokaisessa kuvattiin yksittäistä tai korkeintaan kahta tapahtumaa tai asiaa, jonka kirjoittaja oli halunnut esille tuoda. Pelkistin ne lyhyemmiksi lauseiksi. Vaikka tein analyysiä aineistolähtöisesti, väistämättä omalla työkokemuksellani oli vaikutusta siihen, miten teemoja ja kategorioita lähdin muodostamaan, pyrin kuitenkin toimimaan mahdollisimman aineistolähtöisesti.

Toisena vaiheena on aineiston ryhmittely. Aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään läpi ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi sekä nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 110.) Tämä tarkoitti opinnäytetyössäni sitä, että ryhmittelin kaikki käsitteet alaluokkien alle. Alaluokkien muodostamisen jälkeen muodostetaan yläluokkia. Kaikki lauseet joka kategoriassa voidaan laskea, taulukoida tai järjestää niiden yleisyyden mukaisesti. (Lieblich ym. 1998, 114.) Luin teemoihin jaetut pelkistetyt tekstit, joiden perusteella muodostin uudet kategoriat word-tiedostoille, näitä kategorioita olivat: kohtaaminen, luottamus, arki nuorisokodissa, lastensuojelu yleisesti, kuulluksi tuleminen, asioista kertominen ja tiedottaminen sekä perhe ja perheen kanssa tehtävä työ.

Aineiston abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä erotetaan tutkimuksen kanalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahointia jatketaan yhdistelemällä luokituksia niin kauan kuin se aineiston sisällön näkökulmasta on mahdollista. Aineistolähtöisessä sisällönanalyyssissä yhdistellään käsitteitä ja näin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin ja tuloksissa esitetään empiirisestä aineistosta muodostettu malli, käsitteet tai aineistoa kuvaavat teemat. Tuloksissa kuvataan luokiteltujen pohjalta muodostetut kategoriat ja niiden sisällöt. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 111-113.)

Luin litteroidut haastattelut vielä uudelleen ja koska kategoriat eivät vielä tuntuneet sopivilta, kirjasin myös post-it-lapuille pelkistetyt lauseet tiivistetysti, jolloin pystyin uudelleen järjestelemään tekstejä uusiin kategorioihin ja alakategorioihin. Tämän jälkeen muodostin vielä word-tiedostoihin uudet kategoriat ja niiden alakategoriat, joista muodostuivat opinnäytetyön tulokset. Opinnäytetyöni analyysiä tehdessäni huomioni kiinnittyi siihen, miten oikeastaan kaikki merkittävät kokemukset, hetket, kanssakäymiset ja muistot lastensuojeluun liittyen, liittyivät erilaisiin kohtaamisiin tai niiden puuttumiseen. Tästä muodostuikin pääteema, jonka alle muodostuivat kategoriat: kohtaaminen työntekijöiden kanssa, kohtaaminen muiden ihmisten kanssa sekä kohtaaminen lastensuojelun arjen säännöissä ja käytännöissä. Kirjoituksien teemat olivat yhteneväiset haastattelussa esille tulleiden teemojen kanssa ja sain ne yhdistettyä tässä vaiheessa samojen kategorioiden alle. Lopullisten kategorioiden muodostamisen jälkeen luin vielä litteroidut haastattelut ja kirjoitukset varmistaakseni, että kaikki tarpeellinen tieto tulee tuloksissa esille.

Raportointivaiheessa tutkimuksessa tuotettu tieto on vielä tutkijan omissa käsissä, samoin kuin eettinen vastuu tiedon tuottamisesta. Jotta tutkija pystyy käyttämään tiedon tuottamiseen liittyvää valta-asemaa oikein, on hänen lapsuutta koskevia tuloksia julkaistessaan tärkeää olla tietoinen vallastaan. Tutkijan on tärkeää pohtia, millaisia totuuksia tutkimuksensa pohjalta voi rakentua. Tuloksia julkistaessaan tutkijan on hyväksyttävä, että niitä voidaan käyttää hänen näkökulmastaan väärin, jolloin saatetaan edistää tutkimuksen arvopohjasta eriäviä tulkitusperiä. Hankalien tulkintojen ennalta ehkäiseminen on osittain mahdollista

perustelemalla huolellisesti tutkimustulokset ja avaamalla tutkimuksen toteuttaminen. Lopulta tutkimuksessa tuotetut totuudet kuitenkin saavat erilaisia merkityksiä riippuen siitä, miten niitä tulkitaan. (Kallio 2010, 181-183.)

Eettiset valinnat kulkevat läpi koko opinnäytetyön prosessin. Analyysivaiheessa joutuu väistämättä tekemään tulkintoja. Jo se, mihin kategoriaan jonkin asian laitetaan, on valinta ja tulkinta. Analyysiä tehdessäni pyrin pitämään mielessäni herkkyyden siihen, että tekemäni valinnat ja tulkinnat kunnioittavat niitä henkilöitä, jotka ovat haastatteluun osallistuneet tai tekstin kirjoittaneet.

Tietojen käsittelyssä ja myös tutkimuksen julkistamisessa on ehdottoman tärkeää pitää huolta luottamuksellisuuden säilyttämisestä ja anonymiteettisuojasta. Mitä arkaluontoisemmasta aiheesta on kyse, sitä tiukemmin on anonymiteettiä suojattava. (Eskola & Suoranta 1998, 57.) Laadullisessa ja erityisesti narratiivisessa tutkimuksessa voi olla haasteita henkilön anonymiteetin säilyttämisen suhteen. Henkilöiden nimet ja muut tunnistamiseen liittyvät tiedot voidaan muuttaa ja siten raporttia voidaan sanoa anonymisoiduksi. Mikäli tutkimuksessa julkaistaan suoria sitaatteja, saattaa se mahdollistaa henkilön tunnistamisen hänen persoonallisen ilmaisutyylin tuntevalle henkilölle. Narratiivista tutkimusta tehdessä joudutaankin tasapainoilemaan tunnistamattomuuden tavoitteen, jolloin häivytetään yksilöllisiä ominaispiirteitä ja empiirisen autenttisuuden välillä. (Hänninen 2008, 133-134.) Tulosten kirjoittamisessa muokkasin nuorten suoria lainauksia poistamalla tiettyjä tukisanoja, jottei juuri tietyn nuoren puhetyyli paljastaisi kenestä on kyse. Vaihdoinkin myös sanan sijoituspaikka aina sen sanan kohdalle, jolla nuori kuvasi mihin hän on ollut sijoitettuna.

Litteroinnin yhteydessä nimesin haastattelut numeroin, haastattelu 1, haastattelu 2 ja niin edelleen. Haastateltavien nimet olivat tiedossani mutta niitä ei ole tallennettu mihinkään. Kirjoitukset toimitettiin anonyymisti. Kirjoitukset on luovutettu Osallisuuden aika ry:n ja Kalliolan lastensuojelun käyttöön ja omalta osaltani hävitän ne opinnäytetyöni valmistuttua. Haastattelun suostumuslomakkeessa pyydettiin ilmoittamaan halutessaan sähköpostiosoite valmiin opinnäytetyön toimitamista varten. Suostumuslomakkeet, haastatteluiden ääni- ja tekstitiedostot ja

kaikki niihin liittyvät tulosteet hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Muilla kuin opinnäytetyön tekijällä ei ole ollut niihin pääsyä.

4.5 Opinnäytetyön luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa pääasiallisin luotettavuuden kriteeri on tutkija itse, luotettavuuden arviointi koskee tällöin koko tutkimusprosessia (Eskola & Suoranta 1998, 211). Tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään usein validiteetin ja reliabiliteetin käsitteillä. Laadullisessa tutkimuksessa on näiden käsitteiden käyttöä kritisoitu muun muassa perustellen, että kyseiset luotettavuuskäsitteet perustuvat oletukseen yhdestä konkreettisesta todellisuudesta, jota tutkimuksessa tavoitellaan. Kyseiset kriteerit ovat myös ristiriidassa narratiivisen lähestymistavan kanssa. Narratiivisen tutkimuksen aineistoa voidaan lukea, ymmärtää ja analysoida lukuisin eri tavoin. Narratiivisen tutkimuksen arvioinnin kriteerit voidaan jakaa sisäisiin, kuten tyyli, johdonmukaisuus ja ilmeinen uskottavuus sekä ulkoisiin, kuten vastaavuus muun olemassa olevan aiheeseen liittyvän tiedon kanssa. (Lieblich ym. 1998, 171; Tuomi & Sarajärvi 2011, 136.)

Raportissaan tutkijan tulee esittää selkeästi ja ymmärrettävästi tutkimustulokset. On myös annettava riittävästi tietoa aineiston kokoamisesta ja analysoinnista. Raportin tarkoitus on olla selkeä kuvaus tutkitusta ilmiöstä ja tutkimusprosessista. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 141.) Opinnäytetyössäni olen pyrkinyt kuvaamaan koko prosessin mahdollisimman tarkasti, samoin kuin tulokset. Rehellisyys ja avoimuus tutkimuksen eri vaiheista on tärkeää tuoda lukijalle tiedoksi. Tutkimustulosten huolellinen perustelu vähentää myös riskiä väärinymmärryksille ja sellaisille johtopäätöksille, joita en ole tarkoittanut.

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan pyritään kuvaamaan esimerkiksi jotain ilmiötä tai tapahtumaa tai ymmärtämään tiettyä toimintaa (Tuomi & Sarajärvi 2011, 85). Aineistoni on vain yksi melko pienikin otos, joka voisi olla hyvinkin erilainen, jos kirjoituskutsu olisi toimitettu eri nuorisokoteihin tai olisin haastatellut eri henkilöitä. Haastattelemanani henkilöistä jokaisella oli jonkin verran ja osalla enemmänkin kokemusta omasta lastensuojelun

asiakkuudesta puhumisesta, joka luonnollisesti helpotti haastatteluiden kulua. Heillä oli myös aitoa halua kertoa kokemuksistaan ja tuoda julki ajatuksiaan. Kävin jokaisen kanssa lyhyen keskustelun haastatteluiden päätteeksi heidän tuntemuksistaan puhua kyseisestä aiheesta ja ajatuksistaan haastattelusta. Nuorilla oli myös yhteystietoni, jotta olisivat halutessaan voineet olla minuun vielä haastattelun jälkeen yhteydessä.

Ajattelen, ettei aineistoni koko ole opinnäytetyössäni se oleellisin asia, vaan se mitä asioita esille tulee. Näenkin että opinnäytetyöni analyysi ei niinkään ole yleistettävissä tai toistettavissa, vaan se on juuri tämän aineiston analyysia, joka antaa kuitenkin jonkinlaisen käsityksen kyseisestä aiheesta. Tulokset ovat vain pintaraapaisu haastateltavien ja kirjoitusten tekijöiden kokemuksista mutta siitä huolimatta erittäin arvokasta ja ainutlaatuista tietoa.

5 KOKEMUKSIA KOHTAAMISISTA LASTENSUOJELUN ASIAKKAANA

5.1 Kohtaaminen työntekijöiden kanssa

5.1.1 Ohjaajat

Haastatteluiden ja kirjoitusten perusteella ohjaajien (jolla tarkoitetaan tässä yhteydessä lastensuojelun sijaishuoltopaikan työntekijöitä, sijaisvanhempia ja muita vastaavia) kanssa yhdessä vietetyt hetket ja yhteinen tekeminen koettiin tärkeänä ja mieleenpainuvana. Nuoret kertoivat yksittäisistä yhdessä tehdyistä retkistä ja matkoista. Ohjaajilta saatua kahdenkeskistä aikaa ja huomiota pidettiin erityisen tärkeänä, itse tekeminenkään ei välttämättä ollut se pääasia. Tärkeää oli myös välillä päästä sijoituspaikasta pois kahdestaan ohjaajan kanssa ja tätä olisi toivottu tapahtuvan vieläkin enemmän. Yksi nuorista pohti, olisiko hänen mielialaansa liittyvät asiat tulleet aiemmin esille, jos kahdenkeskistä aikaa olisi ollut enemmän. Myös muutoinkin tunteista ja oikeista ajatuksista on silloin helpompaa puhua, kun sille on riittävästi aikaa ja mahdollisuuksia.

Kiireisen arjen keskellä nuorilla saattoi tulla kokemuksia siitä, ettei viitsi kertoa ohjaajille kaikkia ajatuksiaan rehellisesti, jotta ei kuormita ohjaajia lisää. Esimerkiksi sitä, mitä oikeasti kotilomilla tapahtui ei haluttu kertoa, koska nuori tiesi mitä siitä seuraa. Nuori pohti, että kyseisen kaltaisen asian kertominen olisi vaatinut enemmän sitä, että olisi kaikessa rauhassa ja ajan kanssa asiasta kysytty. Myös luottamuksen syntyminen vie oman aikansa ja yksi nuorista kertoi, kuinka kesti oman aikansa ennen kuin oli valmis puhumaan asioistaan. Yhteisen kivan ja toiminnallisen tekemisen myötä oli koettu, että on helpompaa puhua asioistaan.

Ohjaajien yksittäiset kohtaamiset ja sanat olivat jääneet joidenkin nuorten mieleen. Yksi nuorista kertoi, kuinka ohjaajan mielestä oli ollut outoa, että nuori oli odottanut innoissaan sijoituspaikkaan pääsyä. Myös se, kun ohjaaja oli todella ymmärtänyt nuorta tai antanut positiivista palautetta, muistettiin hyvin.

kun ei välttämättä ite aina uskalla mennä kertoo vaikka niist semmo-
sist fiiliksistä tai onnistumisen kokemuksista ... niin on jäänyt tosi tosi
kiva tunne siitä et oli semmosii työntekijöitä et jotka kysy just silleen
et miten on mennyt päivä ja mitä sulle kuuluu ja ... vaik ollut jossain
vähän silleen parantamisen varaa niin sit pystyttiin huomioimaan ne
onnistumisen kokemukset et just vaik et Wilmaan oli tullut koulus
hyvä merkintä ni oltiin silleen, et hei vitsi et wau, että sul on mennyt
tosi hyvin koulussa ja jatka samaan malliin

Esille tuli kokemuksia siitä, että ohjaajat olivat aidosti välittäneet nuoresta ja nuo-
ren tarpeet oli huomioitu. Ohjaajien oli koettu aidosti kuunnelleen ja myös usko-
neen sitä, mitä nuori kertoo, tällöin koettiin, että ei syytellä tai tuomita. Positiivisina
asioina esille tuli, että rajoista oli pidetty kiinni, vaikka kyseisellä hetkellä nuoren
oli sitä ollutkin vaikea ymmärtää. Myös ohjaajan omien näkemysten esille tuonti
keskusteluissa oli nähty tärkeänä.

Olin sairas ja vaikka ei ollut kotilomien aika, ohjaaja antoi minun
mennä kotiin sairastamaan. Tilanne tuntui mukavalta, tuntui että mi-
nusta välitettiin ja tarpeeni huomioitiin. Kokemus oli merkittävä koska
ohjaaja jousti säännöissä minua varten ja otti minut huomioon ta-
valla, josta välittyi tunne, että minusta välitettiin.

Negatiivisempiakin kohtaamisen hetkiä oli koettu. Ohjaajien koettiin olevan silloin
epäoikeudenmukaisia, koska he eivät olleet uskoneet nuoren kertomaa tai kuul-
leet häntä. Esimerkkinä yksi nuori kertoi, että hänen sosiaalista mediaansa oli
käyty läpi hänen tietämättään ja tehty sen perusteella johtopäätöksiä ilman, että
nuoren mielipidettä oli kuultu. Tällöin nuori kertoi, ettei voinut ohjaajiin luottaa ja
kertoa omista asioistaan. Luottamuspulla oli johtanut myös siihen, että hän oli lu-
vatta lähtenyt sijoituspaikastaan omille teilleen. Muutoinkin epäkunnioittava tai
epäreilu kohtelu oli aiheuttanut negatiivisia kokemuksia.

se luottamuspulla on tosi paha ... koska jos oikeesti näyttää sille nuo-
relle et joo, et me ei luoteta suhun niin eihän sekään luota toiseen
sen takii, on niin paljon näitä jotka hatkailee ja näin koska niit ei oteta
tosissaan, niit ei oikeesti kuunnella ja niihin ei niinku rakenneta sitä
toimivaa suhdetta ja niin kävi munkin kanssa, et mul lähti vaan moti-
vaatio siihen, et onks tää muka auttamista et mua ei kuunnella et
vaan kuunnellaan niitä aikuisia

Esille tuli myös tilanne, jossa ohjaaja oli kertonut nuoren toiselle huoltajalle asioita, joista oli sovittu, ettei kerrota. Tämä oli vaikuttanut nuoren ja huoltajan väleihin hyvin negatiivisesti. Nuoren kokemuksen mukaan ohjaaja ei ottanut asiasta vastuuta ja hän toi esille harminsa siitä, että nuoria vastuutetaan eri asioista mutta ohjaajat itse eivät välttämättä pysty myöntämään virheitään tai pyytämään anteeksi. Ohjaajien tulisi toimia tässä esimerkkinä ja mallina nuorille.

Muutama nuori kertoi ohjaajien tilannetajusta tietyissä tilanteissa, jolloin oli joustettu säännöistä tai tehty poikkeuksia tavanomaisiin tapoihin, tällöin oli ymmärretty sen auttavan siinä hetkessä nuoren tilannetta. Säännöissä poikkeamiset toivat nuorelle tunteen siitä, että häneen luotettiin.

ovet oli mennyt kiinni ja sit oli vähän asioita mielen päällä ja ... tarve jutella ... sitten työntekijä tulee sanoo et hei mennään käymään tossa tupakalla ... ku ties et tupakka oli semmonen rauhottava hetki ja sitten et työntekijä tulee ehottaa sulle sitä, siit tuli semmonen niinku fiilis et sitä aidosti kiinnostaa ja me keskusteltiin siin about vartin verran ja tuli tosi paljon parempi fiilis sen jälkeen ... et ei tullut tavallaan semmosii niinku valta-asetelmii siihen ja sit se semmonen tilannetaju et vaikka laitoksen ovet oli kuitenkin sulkeutunut niin silti se joustavuus siinä et voidaan yhdessä käydä ja höpötellä niin se on ollut itelle semmonen tosi tärkeä hetki

Ohjaajien pysyvyyden tärkeys tuli haastatteluissa muutaman kerran esille. Ohjaajien vaihtuvuus aiheutti nuorissa harmia, erityisesti, jos kyseisen ohjaajan kanssa oli tullut hyvin toimeen. Yksi nuorista toi esille, kuinka ohjaajien usein vaihtuessa alkoi hakemaan herkästi itsestään syitä tähän ja luottaminen uusiin ohjaajiin oli vaikeaa, eikä lopulta antanutkaan itselleen lupaa kiintyä heihin. Pääsääntöisesti ohjaajista ja erityisesti omaohjaajista oli jäänyt hyviä ja lämpimiä muistoja mieleen ja heidän kuvattiin tulleen tärkeiksi ihmisiksi, vaikka sijoituksen aikana joskus olisikin ollut erimielisyyksiä. Yksi nuorista kertoi, että olisi ollut kiva, jos olisi voinut valita kenen kanssa asioistaan puhuu, jos joku toinen ohjaaja tuntui luontevammalta kuin omaohjaaja, jolle aina kehoitettiin asioistaan puhumaan. Omaohjaaja suhteeseen kerrottiin vaikuttaneen myös yleisesti kyseisen paikan ohjaajien asenne ja työkuultuuri. Myös se, oliko ohjaaja täysillä mukana vai ei, huomattiin.

Osa nuorista kertoi edelleen olevansa yhteyksissä sijoituspaikkansa aikuisten kanssa ja ovat saaneet tukea ja kannustusta vielä sijoituksen päättymisen jälkeenkin. Sijoituspaikassa kerrottiin olevan edelleen mukava käydä. Osassa sijoituspaikoista järjestetään säännöllisesti tapaamisia siellä aiemmin asuneille nuorille, esimerkiksi kerran vuodessa. Kyseiset tapaamiset koettiin mukavina.

vähän niinku ...näkee jotain sukulaisia pitkästä aikaa niin semmosta muistelua vähäsen ja semmosii hyvien aikojen pohtimista ja sitten tavallaan kiva kans kertoo et mitä itte on tehnyt ja sit siit saada semmosen niinku ... emmä tiiä... mikä se ... mutta kehuja varmaan tai jotain mikä on sitten taas itelle kiva...

5.1.2 Sosiaalityöntekijät

Sosiaalityöntekijöiden kohtaamisiin liittyi paljon positiivisia hetkiä mutta myös negatiivisia kokemuksia tuli esille. Ennen sijoitusta ja sijoituksen aikaisiin kokemuksiin liittyi vahvasti sosiaalityöntekijän ajan puute. Toiveita olisi ollut kahdenkeskisistä keskusteluista ja ylipäättään ajasta kohdata. Sosiaalityöntekijä näyttäytyi henkilönä, joka oli neuvotteluissa paikalla ja joskus kun muutoin tavattiin, keskustelu koettiin pintapuolisena jutteluna. Yksi nuori kertoi, että olisi toivonut kahdenkeskiä tapaamisia sosiaalityöntekijän kanssa, jolloin asioista olisi voinut puhua eri tavalla kuin vanhemman läsnä ollessa. Esille tuli toive siitä, että sosiaalityöntekijä voisi olla sellainen henkilö, johon oikeasti uskaltaisi olla yhteydessä ja saisikin olla, etenkin jos kohtaa jotain epäkohtia. Kaksi nuorista kertoi kokemuksestaan, että heidän kohdallaan alkuvaiheen työskentelyssä sosiaalityöntekijä ja myös muut työntekijät, olivat keskittyneet enemmän oireiluun eli heidän käytökseensä ja toimintaansa, kuin siihen, mistä se johtui eli kotiin liittyviin asioihin.

jos sosiaalityöntekijällä olis ollut aikaa ja se ois pystynyt kohdata mut ja mun perheen .... tai me oltais oltu osallisii, et se ois pystynyt kuulla ja nähä meijät niin se ois nähny myöskin sen, että et sillä sijoitukselle ei ois ollut tarvetta et ne ois saanu muilla tukitoimilla ratkottua ne perheen asiat...

jos ois ollut enemmän aikaa niin se ois mahdollistanut myöskin itelleen sen semmosen et ois antanut mahdollisuuden semmoselle luottamuksellisen suhteen rakentumiselle et ei oo koskaan tavallaan pystynyt

luottaa ihmisiin ja ei oo ikin saanut semmosta mallii et se ois ok luottaa tai kertoo omista asioista tai näyttää tunteita ... niin ei sit myöskään uskaltanut kertoa sosiaalityöntekijälle miten ne asiat on ja sit vähän kun yritti jotain siihen suuntaan sanoa niin sit ei oikein kuunneltu et se oli se ammattilaisen näkemys siinä niin vahvana

Sijoituksen aikana eräs nuori kuvasi kohtaamisiaan sosiaalityöntekijänsä kanssa lähinnä riitelyksi, jolloin oli kokenut hyökkäävänä tavan, jolla asioita oli käsitelty. Nuori toivoi sosiaalityöntekijöiltä enemmän ymmärrystä ja edes vähän empatiaa ammattimaisen roolin sijaan. Esille tuli myös, miten sosiaalityöntekijän väsymys ja kuormittuneisuus tapaamisilla joskus näkyi ja oli saanut yhden nuoren pohtimaan mitä asioita sosiaalityöntekijälle voisi kertoa.

Myös positiivisia sosiaalityöntekijän kohtaamisia oli koettu. Tällöin koettiin, että sosiaalityöntekijälle pystyi kertomaan omista asioistaan, sosiaalityöntekijää kuvattiin mukavaksi ja rauhalliseksi. Myös positiivisia kokemuksia tuli esille siitä, että nuoren tilannetta oli ymmärretty. Sosiaalityöntekijä oli nähnyt nuoren todellisen tilanteen ja esimerkiksi sijoituspaikkaa ei lähdetty vaihtamaan sosiaalityöntekijän päätöksestä. Hyväksi oli koettu myös se, että tapaamisesta oli saanut kirjeen tai suunnitelman, jota oli voinut lukea jälkikäteenkin, jos jotain ei tapaamisesta muistanut.

se oli sellanen mukava ja rauhallinen ja sit se oli siin hetkessä et se kuunteli... kyl siin niinkun tapaamisessa ni vaik olikin suht rajattu aikaraja niin tuntu että hänellä ei ollut siinä hetkessä mikään kiire vaan hän keskitty täysin tähän niinku minuun siinä hetkessä...

Eryteisesti lastensuojelun avohuollon ja sijaishuollon sosiaalityöntekijän rooli oli koettu epämääräisenä. Sosiaalityöntekijöiden nimiä ei muistettu tai aina edes tiedetty. Tiedostettiin kuitenkin se, että sosiaalityöntekijä tekee isoimmat päätökset.

silleen et papereihin oli joo tutustuttu mut jotenkin sen niinku tehtävä ei koskaan avautunut eikä mul koskaan ollut vaik hänen tai niiden niinku puhelinnumeroa emmä ees muista niiden nimiä oikeestaan

Hyviä kohtaamisen hetkiä liittyi erityisesti jälkihuollon sosiaalityöhön ja sijoituksen loppupäässä tapahtuneeseen sijaishuollon sosiaalityöhön. Tällöin positiivisina asioina esille tuli se, että omia mielipiteitä ja tarpeita kuunneltiin ja otettiin

huomioon. Myös ympäristö, jossa tapaaminen järjestettiin, vaikutti kokemukseen. Esimerkkinä esille tuli tapaaminen kahvilassa, joka oli koettu positiivisempänä kuin toimistossa tapahtuva tapaaminen. Jälkihuollon sosiaalityöntekijän kanssa oli pystytty käsittelemään sijoituksen aikaisia asioita, lisäksi oli koettu, että hänelle oli voinut kertoa omista asioista, koska sosiaalityöntekijä ei ollut kyseenalaistanut sitä, mitä hänelle oli kerrottu. Jälkihuollon sosiaalityöntekijöihin kerrottiin saaneen hyvin yhteyttä, sai varattua ajan silloin kuin sitä tarvitsi ja vastattiin nopeasti viesteihin.

se oli eka työntekijä ikinä joka rohkas mua pitää mun omista unelmista kiinni ja kysy ylipäätänsä sitä, mitä haluan tehdä tulevaisuudessa ... et ku en mä ollut aikaisemmin kokenut mitään semmosta ja sit me käytiin niinku yhdessä kauheesti läpi niitä asioita et mitä se vaatii ja mitä se voi mahdollisesti ottaa ja pohdittiin yhdessä mun vahvuuksia ja et miten niitä vois hyödyntää ... et ilman sitä jälkihuollon sosiaalityöntekijää mä en ois ikinä varmaan ees uskaltanut ... lähtee toteuttaa niitä omii unelmii...

Joskus nuoren tilanne saattaa näyttää paperilla paremmalta kuin se todellisuudessa on ja yksi nuori kertoi, kuinka hän oli lopulta saanut kuitenkin sosiaalityöntekijälle kerrottua, että tarvitsee enemmän jälkihuollon tukea, kun oli saamassa.

et pitää näyttää et pärjää, niinku esittää koko aika et kaikki on hyvin ja et pärjää et sit se on ehkä ollut sillein et mä osaan esittää tosi hyvin et kaik on hyvin mut sitten niin ehkä kuitenkin, jos sitä tukee olis tarjottu niin en mä olis sanonut ei, missään nimessä tai siis sillain et jotenkin se vietiin pois et ei ees tarjottu sitä mahdollisuutta siihen niin

Myös jälkihuollon sosiaaliohjaajien kanssa oli koettu hyviä hetkiä. Jälkihuollon vapaaehtoisuuden suhteessa lastensuojelulaitoksessa asumiseen ymmärrettiin vaikuttavan osaltaan suhteeseen.

mun jälkihuollon ohjaaja ... oli siis tosi tosi tosi tosi hyvä ... ehkä semmonen ensimmäinen työntekijä jonka kaa on ollut semmonen niinku emmä tiedä kaverillinenkin se suhde tai jotenkin et pysty kyl tosi avoimesti kertoo juttuja ja silleen et kans tuntu et oli ensimmäinen joka kans jako mulle itsestään asioita mikä oli mun mielestä jotenkin tosi kiva tai et ymmärsi jotenkin paljon paremmin juttuja

Jälkihuollon olisi toivottu kestävän pidempään ja vuoden 2020 alussa tapahtunut muutos jälkihuollon ikärajan nostoon liittyen nähtiin hyvänä. Itsenäisen elämän aloittaminen ja yksin muutto oli koettu isona asiana, johon tarvitaan riittävästi tukea.

Sosiaalityöntekijöiden pysyvyyttä pidettiin erittäin tärkeänä. Yksi nuori kertoi hänellä pysyneen melko pitkään sama sosiaalityöntekijä, josta oli tyytyväinen. Hän kuvasi omien sosiaalityöntekijöiden olleen aina kivoja ja kokemukset olivat hyviä, vaikka tapaamisia olikin harvoin, tosin hänen kokemuksensa mukaan yksi sosiaalityöntekijä ei ollut pystynyt toimimaan ihan objektiivisesti. Esille tuli, kuinka paljon nähtiin olevan tuurista kiinni, millaisen sosiaalityöntekijän ja kuinka pitkäksi aikaa saa omia asioita hoitamaan.

5.1.3 Koulu ja terveydenhuolto

Koulussa lastensuojeluasiakkuuden esille tulo oli johtanut siihen, että koulussa oli joskus päästy vähän helpommalla kuin muut, oli joustettu ja koettu myös vähän säälivämpää sävyä kohtelussa. Koulunkäyntiin liittyen oli järjestetty myös erityistä tukea. Tämä aiheutti ristiriitaisia ajatuksia, hyvänä pidettiin sitä, että oltiin ymmärtäväisiä mutta etenkin jälkikäteen asiaa ajatellen kaksi nuorista kertoivat, että koulussa olisi kyllä voitu vaatia vähän enemmän, jotta olisi saanut paremmat arvosanatkin. Koulussa oli koettu myös syrjimistä omaan sijoitukseen liittyen kaverien osalta mutta myös esimerkiksi rehtorin taholta, joka ei ollut päästänyt yhtä nuorta osallistumaan koulujen väliseen tapahtumaan, koska oli kuullut hänen sijoituksestaan. Rehtori oli perustellut tätä sillä, että nuori ei mene sinne hölmöilemään, vaikka rehtori ei edes tiennyt miksi sijoitus oli tehty. Yksi nuorista epäili lastensuojeluasiakkuuden esille tulon vaikuttaneen negatiivisesti koulun pääsykokeen haastatteluosuudessa, vaikka oli itse ajatellut sen olevan näyttö motivaatiosta, että on pärjännyt aiemmassa koulussa siitäkin huolimatta.

Yleisesti koulutukseen liittyen pidettiin huonona, että rimaa pidetään kovin alhaalla ja huostaanotetuilta lapsilta ei odoteta kuin peruskoulun suorittamista, vaikka ilman toisen asteen koulutusta ei työllisty.

rima on todella alhaalla ... et se et saadaan peruskoulun käynyt toimeentulotuella elävä nuori asumaan tuettuun kaupungin asuntoon niin sit ollaan niinku voittajia ... ei siinäkään mitään pahaa ole mutta .... et must ois ihanaa et olis niit unelmii ja olis niinku niit esimerkkejä et miten pääsis hyödyntämään sitä osaamista ...

Työelämässä eräs nuori oli joutunut pohtimaan, voiko mainita lastensuojelun kokemusasiantuntijana toimimista, kun hakee eri alan töihin, koska häntä oli kehoitettu, että jättää asian mainitsematta.

ku hakee ihan [eri alalle] niin jotenkin et ei ymmärretä tai en mä tiedä haluisinks mä olla paikassa töissä jossa mä en vois ees ääneen sanoa et olen lastensuojelun asiakas ollut tai jotenkin et ei siin oo mitään sen kummallisempaa kuin vaik se et tulen vaik [toisesta maasta] ... et ei sen pitäis niinku määrittää sitä tai laskee jotenkin ihmisen viaks millään tavalla et jotenkin sen leiman haluais niinku poistaa

Muutamia kokemuksia liittyi terveydenhuollossa asiointiin. Yksi nuori kertoi tapaamisestaan terveydenhoitajan kanssa liittyen mielialaansa. Nuori oli kokenut tapaamisen epämieluisana, koska oli nimenomaan haluamassa itselleen apua ja silti kokemuksena jäi se, että hänet kyseenalaistettiin siksi, että sattuu olemaan lastensuojelun asiakas.

hän sitten alotti sen ... keskustelun et pitäiskö sun alkaa tekee jotain näille sun ongelmille ja sit olin vähän silleen et täällähän mä olen ja sit se päätti sen tapaamisen siihen et älä huolehdi kyllä me susta vielä kunnon veronmaksaja saada ... se jäi vähän ehkä särähtää korvaan

Yksi nuori totesi, että terveydenhuollossa on silloin erilaisessa valossa, kun on lastensuojelun asiakas, ihmisillä ei ole riittävästi tietoa ja kokemusta siitä, mitä on lastensuojelu ja herkästi nähdään, että nuori on tehnyt jotain väärää ja se olevan nuoren oma vika, että on sijoitettu. Oli myös koettu, että saa erilaista kohtelua, kun lastensuojeluasiakkuus tuli ilmi, tällöin ei välttämättä osattu tai tiedetty miten nuori tulisi kohdata.

tuli tosi outo tunnelma, ennen sitä ei silleen tiedetty et mä oon [sijoituspaikassa] ... sit kun ne sai tietää siitä niin tuli jotenkin outo sävy tai ...et ihmiset aattelee et se on jotenkin huono juttu ...et tos ihmises on jotain vikaa koska se on [sijoituspaikassa] nii et tulee

semmonen leima ... ja sit saadaan vähän erityiskohteluu, jotkut kattoo vähän huonommin sua, jotkut kattoo silleen et joo et tsemppii ... no oltais ihan normaaleja niin... koska se on kummiski joillekin ihan koti et ei se oo mikään outo juttu ja ei se tarkoita suoraan että siinä ihmisessä on jotain vikaa

5.2 Kohtaaminen muiden ihmisten kanssa

5.2.1 Perheen huomioiminen osana nuoren elämää

Muutamia kohtaamisen hetkiä vanhempien ja työntekijöiden kesken tuotiin esille. Sijoituspaikkojen tavoista tehdä perheen kanssa yhteistyötä kerrottiin muutamia esimerkkejä. Nuoren, vanhemman ja työntekijän kolmenkeskisillä tapaamisilla oli muun muassa keskusteltu siitä, mitä ajatuksia niin nuorella kuin vanhemmalla asioista on ja nuoren kokemuksen mukaan tämä helpotti vanhempaa ymmärtämään paremmin tilannetta ja siksi kokemuksena se oli ollut hyvä. Yksi nuorista kertoi hänen, vanhemman ja työntekijän yhteisestä retkestä sijoituspaikan ulkopuolella, joka oli auttanut vanhempaa kokemaan, että hänelläkin on jotain merkitystä sijoitusprosessissa. Erilaiset yhteiset nuorille ja vanhemmille tarkoitetut ryhmätapaamiset koettiin ajatuksena hyvinä mutta huomioina se, että silloin kun vanhemmalle on vaikeaa hyväksyä sijoitus, kyseinen toiminta ei ole yhtä toimivaa kuin yksilölliset tapaamiset.

Perheen kanssa tehtävän työn tärkeyttä korosti useampikin nuori. Kokemuksena oli usealle jäänyt se, etteivät vanhemmat saaneet riittävästi tukea. Hetkinä, jolloin työntekijä vanhempia kohtasi, kokemukseksi oli jäänyt vanhempien nuorille kerrotoman mukaan se, että enemmänkin vaadittiin asioita, eikä tuettu. Yksi nuorista kertoi, että jälkikäteen isänsä kanssa oli jutellut siitä, että äitiä oli kuultu paremmin kuin häntä, vaikka nuorella oli sijoituksen aikaan läheisempi suhde isänsä kanssa. Esille tuli, että nuoren tullessa täysi-ikäiseksi vanhempien tilanne oli edelleen sama, kuin sijoituksen aikanakin. Yksi nuori totesi, että edelleen sijoituksen jälkeenkin on vanhempien kanssa tekemisissä, erona on vain se, että se ei ole enää silloin sosiaalityöntekijöiden asia.

perhetyön tekeminen on kyl kaikista tärkeintä koska aina sen nuoren vaikka päihteidenkäytön ja väkivallan, rikosten tekemisten taustalla on joku syy, aina, et ei ne niinku muuten vaan

Oli myös suoraan toivottu perhetyötä, jota ei koskaan saatukaan. Tämä oli jäänyt harmittamaan. Perhetyötä olisi toivottu niin ennen sijoitusta kuin sen aikanakin. Yksi nuorista kertoi, että vaikka itse sai apua ja työkaluja omaan elämään, oli ollut iso riski palata sijoituspaikasta kotiin, koska siellä eivät asiat olleet muuttuneet. Toivetta olikin siihen, että sijoituksen aikana tehtäisiin enemmän töitä nuoren kotiinpaluun eteen ja tuettaisiin vanhempia, eikä niin, että huostaanotto on pysyvä olotila, jollaisena muutama nuori kertoi sen kokeneensa.

Haastateltavilla nuorilla oli sijoituksen aikana tuettu yhteydenpitoa läheisiin, oli ollut säännöllisiä tai vähemmän säännöllisiä kotilomia vanhempien luona ja vierailuja myös sisarusten ja muiden perheenjäsenten tai sukulaisten luona. Osa nuorista tiesi, että perhe ei halunnut suvulle kertoa huostaanotosta, sitä piti vähän salaillakin ja osa perheestä saattoi asiaa hävetä.

5.2.2 Vertaistuen merkitys

Sijoituspaikan muiden nuorten kanssa koettiin muodostuneen sisarusmaisia tai syviäkin ystävyssuhteita. Osa kertoi edelleen olevan tekemisissä sijoituspaikassa tutustumiensa toisten nuorten kanssa ja ystävyyttä kuvattiin sanoilla elinikäinen ystävyys tai ystävyssuhde, jota muuten ei olisi ikinä solmittu. Vaikka suhde ei olisi muodostunut syvemmäksi, vähintäänkin yhteinen tekeminen ja aika olivat positiivisia asioita sijoitusajalta. Esille tuli yhteisiä pelejä, keskusteluja ja yhteisöllisyyden tunnetta etenkin pitkien sijoitusten aikana. Sijoituspaikan muihin nuoriin liittyi myös negatiivisempia kokemuksia. Kaikkien kanssa ei tule yhtä hyvin toimeen ja saman katon alla on silti asuttava, myös kiusaamisen kokemuksia oli ollut jossain määrin.

Vertaistoiminnasta kerrottiin positiivisia kokemuksia. Kohdatessa samankaltaisia asioita kokeneita toisia nuoria, on se auttanut ymmärtämään omia kokemuksiaan paremmin, lisäksi on saanut vastauksia siihen, miksi jokin asia on mennyt kuten

oli. Hyvänä koettiin, että kokemuksistaan on ylipäättään päässyt puhumaan ja on ollut helpottavaa huomata, että samankaltaisia ajatuksia ja tuntemuksia on monilla muillakin. Vaikka samankaltaisuuksien esille tuloa pidettiin hyvänä, oli myös havaittu se, että jokin toiselle negatiivinen asia onkin voinut olla toiselle positiivinen asia ja sitä kautta on voinut miettiä, mitä olisi pitänyt tapahtua, jotta kokemus olisi tullut itsellekin positiivisemmaksi.

5.2.3 Kaverit ja muut ihmiset

Nuoret olivat lastensuojelun asiakkuuden aikana kohdanneet erilaisia asenteita kavereiden, heidän vanhempiansa tai ylipäättään muiden ihmisten tahoilta johdettua omasta asiakkuudestaan. Muutama nuori kertoi, kuinka kavereiden vanhemmat olivat kieltäneet kaveria olemasta heidän kanssaan tekemisissä kuultuaan, että nuori on huostaanotettu.

kun mä en tiennyt et se ei tiedä vielä se kaverin äiti et [nuori on sijoitettuna] ... mä olin hänen luonaan ja sit se meni kysymään et voisinks mä jäädä yöksi ja sit se oli aluks et joo todellakin ja sit se [kaveri] oli et voiksä soittaa sen [sijoituspaikkaan] ja sit se oli et jaa, et ei sittenkään ... tai silleen et se vähän harmitti

sillosen parhaan kaverin äiti sano kaverille että hänen pitäis ottaa must esimerkii et ku oon niin vastuuntuntoinen ja hoidan asiat ja näin ja sitten ku hänelle tuli tietoon mun lastensuojelun asiakkuus ... se sano mun kaverille et hän ei saa enää olla mun kanssa että ... sit mun kaverilla ei ole enää tulevaisuutta ... niin tuntu vähän pahalta että et miten tavallaan niinkun edellisenä päivänä sä oot pystynyt olee esimerkki mut ... ku sun asiakkuus tulee tietoon niin yhtäkkii se määrittäis jotenkin sen et kuka sä oot ja mitä sä voit olla tulevaisuudessa ja sitten niinku monilla oli hirveesti niit ennakkoluuloja et sua pidettiin heti epäluotettavana

Myös koulukavereiden tai kavereiden kanssa keskusteluissa esille oli tullut ennakkoluuloja ja ennakkoluuloja, jolloin nuorta saatettiin pitää epäluotettavana tai syyllistyneen johonkin rikolliseen. Kaksi nuorista kertoivat, kuinka koulukaverit saattavat uskoa mitä vain, kun kuulee sijoituksesta.

jos tuli ilmi et mä oon niinku [sijoituspaikassa] tai muuta niin tosi usein se eka kysymys oli se et mitä sä oot tehnyt niin se niin tai jotenkin se asetelma oli jo mun mielestä emmä tiedä vähän vastenmielinen

Kaverit muodostavat nuorelle merkittävän tuen, vaikka aikuisten ja työntekijöiden näkemyksen mukaan tietynlainen kaveripiiri voi olla vahingollinen.

Ammattilaisten mielestä kaveriporukka oli minulle huono, mutta itseni mielestä heistä muodostui minulle tärkeitä ihmisiä. Koin ensimmäisen kerran tässä porukassa hyväksyntää, tasa-arvoa ja läheisyyttä. Koen että kasvoin aika paljon tässä porukassa. Sain apua paikasta, jota ammattilaiset määrittivät huonoksi.

Lastensuojeluasiakkuudesta kertominen ei ole helppoa ja eräs nuori totesi, ettei ikinä kertoisi sitä asiaa ensimmäisenä itsestään. Nuori totesi yleisen mielikuvan sijoitetuista lapsista olevan todella kärjistetty ja usein puhutaan yksittäistapauksista, joilla saattaa mennä todella huonosti. Kun oma asiakkuus tulee puheeksi, todetaan usein, ettei olisi ikinä uskonut.

se sun asiakkuus mikä on kuitenkin periaattees tosi positiivinen juttu, kuitenkin lähtökohtaisesti sä oot saamassa sitä apua ja teidän perhe saa sitä apua mitä tarvii, niin sitten yhtäkkiä sulla ei oookkaan mitään tulevaisuutta ja sä ootkin epäluotettava ja ...

5.3 Kohtaaminen lastensuojelun arjen säännöissä ja käytännöissä

5.3.1 Säännöt ja arki sijoituspaikassa

Nuorten kohtaaminen sijoituspaikkojen arjessa liittyi paljon siihen, miten he kokivat viihtyvänsä kyseisessä paikassa. Kyse oli niin ohjaajien toiminnasta, kuin yleisestä ilmapiiristä ja sovituista säännöistä. Nuoret toivat puheissaan esille asioita, jotka vaikuttivat siihen, että viihtyivät sijoituspaikassa ja kokivat paikan myös turvalliseksi. Sijoituspaikkaa kuvattiin silloin paikaksi, jossa luotetaan, vietetään normaalia arkielämää, käydään koulussa ja tehdään tavanomaisia asioita yhdessä. Sijoituspaikassa kuvattiin olevan kodinomaista eikä esimerkiksi jääkaapin ovi ollut lukossa. Myös yleisellä ilmapiirillä oli vaikutusta ja siihen vaikuttivat niin toiset nuoret kuin ohjaajatkin. Lisäksi hyvänä pidettiin, että sai esimerkiksi sovitusti olla

kavereilla yötä. Yksi nuorista kertoi yhtenä iloisena muistona, kun oli saanut poikkeuksellisesti olla kaverilla yötä, vaikka siellä ei ollut vanhemmat paikalla. Enemmän olisi toivottu apua esimerkiksi läksyihin, kuten kotona voisi saada vanhemmilta tai sisaruksilta.

ne työntekijät oikeesti oli mejjän nuorten kanssa siellä ja teki mejjän kans yhes asioita ja laitettiin yhdessä ruokaa tuli fiilis et ihan ku tavallaan ne ois silleen sun perhe ja se, et teki sit ihan semmosii normaaleja arkisia asioita ja ... et sielt sai tiettyjä asioita mitä ei vaik kotona ikinä ollut et mul tuli tietyllä tapaa tosi turvallinen olo mikä ei aina sit kotona ollut ...

se missä on tuntunut niin tavallaan hyvältä ... et miks joku paikka on niin paljon rennompaa ... just se et tavallaan miten ohjaajat on ... mä tunnen olevani sillei niinku etuoikeutettu et on päässyt semmoseen paikkaan ... jossa on ehkä kunnioitettu nuoria kuitenkin eri mittakavassa kuin sit ehkä monessa muussa paikassa ja jotenkin ehkä kuunneltu kans enemmän ja ... mietitty jotain yhteisiä sääntöjä tai ....ehkä se kuuleminen on ollut aika eri tasolla tasolla ja sit et on ollut semmost yhteisöllisyyttä ku et kun on ollut pitkäaikaisia nuoria et se ei oo muutosta koko aika mikä ... mä ainakin ite koen aika stressaavaksi

Erilaiset rajoitustoimenpiteet vaikuttavat kyseessä olevan nuoren arkeen mutta myös muiden paikalla olijoiden. Omiin rajoitustoimenpiteisiin liittyen olisi toivottu enemmän niiden läpikäyntiä niin etukäteen, kuin jälkikäteenkin. Lisäksi oli koettu, että asioita oli vääristelyä. Liikkumisvapauden rajoittamispäätöksen kerrottiin vaikuttaneen myös koulunkäyntiin. Kyseisenä aikana nuori ei päässyt kouluun, vaan nuorelle toimitettiin koulusta tehtäväpaketteja. Yksi nuori toi esille nimenomaan koulun olleen juuri hänelle voimavara ja olisi toivonut pääsevänsä kouluun, vaikka siten, että ohjaaja olisi ollut mukana. Nuori kertoi vaikuttaneen omaan opinnoissa pärjäämiseen ja suoraan myös omiin arvosanoihinsa, koska joutui suorittamaan osan opinnoistaan tehtäväpakettien avulla eikä päässyt fyysisesti kouluun.

Vaikka nuorella itsellään ei ollut rajoituspäätöstä, toisia nuoria koskevat rajoituspäätökset saattoivat vaikuttaa muidenkin nuorten arkeen. Esimerkkeinä esille tuli ulko-ovien ja sisäovien lukitukset, jotka saattoivat koskea myös vessojen tai keittiön ovea, jolloin piti aina pyytää ohjaajaa avaamaan ovi. Myös ohjaajien

ajankäyttö kohdistui huonosti voivaan nuoreen, jolloin aikaa toisille ei jäänyt samalla tavalla. Yksi nuori kertoi tilanteesta, jolloin toisella nuorella asiat olivat olleet sen verran huonosti, että paikalla oli pitänyt olla päivittäin vartijat, oli ollut kiinnipitotilanteita ja vaaratilanteita, jotka kohdistuivat kyseiseen nuoreen, ohjaajiin ja myös muihin nuoriin. Tilanne oli vaikuttanut negatiivisesti kaikkiin ja nuori toi esille tuntuneen siltä, ettei ole ketään kenelle puhua. Vastaavan kaltaisessa tilanteessa toinen nuori kertoi kokemuksistaan, jolloin oli tuntunut siltä, että on yksin omien asioidensa kanssa. Myös suunniteltuja kahdenkeskisiä tekemisiä ohjaajan kanssa oli jouduttu perumaan toisen nuoren käyttäytymiseen liittyen resurssipuulan vuoksi.

Sijoituspaikeissa, joissa viihdyttiin hyvin, kuvattiin olevan ilmapiiriltään ja tunnelmaltaan hyviä. Kyseisissä paikoissa kuvattiin tuntuvan siltä, että ohjaajat oikeasti välittävät, ohjaajien kuvattiin olevan kivoja ja joustavia. Näissä paikoissa nuoret kuvasivat tullessa kuulluiksi ja heillä oli kokemus siitä, että heihin luotetaan. Lisäksi silloin uskallettiin rehellisesti kertoa, vaikka olisikin jossain asiassa toiminut väärin. Tällöin oli muodostunut kokemus siitä, että asioista voidaan keskustella ja seuraamuksistakin voi neuvotella. Hyvänä pidettiin, että positiivisista asioista palkittiin ennemmin kuin vain rangaistiin, jos oli toiminut väärin. Myös se, että säännöistä joskus joustettiin, koettiin tärkeänä yleisen tunnelman ja viihtymisen kannalta. Yksi nuori totesi, että kenenkään ei tarvinnut siksi kapinoida tai tehdä hölmöjä asioita, koska oli niin joustavaa.

jos me valvottiin pitkään vaik ois hiljaisuus ja oli viikonloppu [tai loma] ... ne [ohjaajat] tuli itekin siihen juttelee ... ja jos me pelattiin korttii niin ne tuli siihen mukaan pelaa se oli vaikka niinku sääntöjen vastaista ja siel on kirjetetut säännöt mut sit et meillä on semmonen olo et toi on koti ja sen takii ne jousti siitä ja ne pysty niinkun rakentaa suhteen meihin ja niin sen pitäis ollakin et ei aina kaikki pitäis olla niinku niin täsmällisesti ... koska siithän tulee semmonen laitosmainen olo

Enemmän olisi toivottu tukea omien harrastusten tai kiinnostuksen kohteiden pohtimiselle ja kannustusta siihen suuntaan, että jokin voi olla mahdollista, vaikka olisi jokin diagnoosi, eikä niin päin, että esimerkiksi juuri diagnoosi on automaattisesti este. Myös tukea ja harjoittelua omien tunteiden sanottamiseen kaivattiin

sekä keskustelua erilaisten käsitteiden käytöstä, jotka saattoivat olla erilaiset nuorella ja ohjaajalla. Yksi nuori kertoi esimerkkinä, kuinka eri tavoin voi ymmärtää sen, jaksako nousta sängystä ylös vai ei, koska se voi tarkoittaa, ettei fyysisesti jaksaa tai ei vain kiinnosta nousta. Nuori toivoi, ettei tehtäisi pikaisia johtopäätöksiä nuoren puheista.

voitais harjoitella niit tunteita läpi koska ei välttämättä osaa sanottaa sit niitä ... et ku hirveen usein ootetaan et nuori tietää vaik et mitä se tuntee tai miltä joku tuntuu niin jos ei oo ikinä ollut mitään semmosta mallii niin se on täysin mahotonta tietää ja jos tuntee jotain niin lähtee sanottaa vaik et mitä se tarkoittaa ...

Itsenäiseen elämiseen tarvittavia taitoja kuten ruoanlaittoa, rahankäyttöä ja siivousta harjoiteltiin sijoituspaikoissa mutta joillakin oli kokemusta siitä, että niihin olisi voinut panostaa hieman enemmän. He kertoivat, että paljon tehtiin asioita puolesta tai annettiin mahdollisuus hoitaa asiat helpoimmalla ja nopeimmalla tavalla. Myös enemmän rohkaisua siihen suuntaan, että nuori voisi tulevaisuudessaan tehdä haluamiaan asioita, kuten esimerkiksi opiskella korkeakoulussa, toivottiin lisää.

Sijoituspaikkaan siirtyminen oli useammalla tapahtunut kiireellisen sijoituksen kautta, jolloin sijoituksen kerrottiin olevan aikamoinen shokki tai sen tapahtuneen muutoin yllättäen. Toiseen sijoituspaikkaan siirtymistä oli valmisteltu useimmiten jo etukäteen, jolloin tulevassa sijoituspaikassa oli käyty tutustumassa ja yksi haastateltava kertoi harjoitusyöstä, jonka oli kokenut hyvänä asiana.

5.3.2 Tietoisuus ja osallisuus, kuuleminen lastensuojeluprosessissa, kohtaaminen asiakirjoissa

Useampi nuori toi esille, että koko lastensuojelun asiakkuuden ajan tärkeää olisi antaa lapsille ja nuorille sekä myös vanhemmille riittävästi informaatiota niin lastensuojeluprosessin eri vaiheista kuin konkreettista tietoa esimerkiksi siitä, mitä huostaanotto tarkoittaa. Haastateltavat kertoivat muun muassa, kuinka helposti asioita voi unohtua, jos jokin asia on kerran kerrottu. Yksi haastateltavista kertoi,

kuinka kuulemisissa puhutut asiat eivät oikeastaan tarkoittaneet yhtään mitään, kun ei ymmärtänyt mistä puhutaan ja toinen kertoi koko prosessin tapahtuneen niin nopeasti, että hän oli jo sijoituspaikassa, eikä oikeastaan ehtinyt käsittää mitä tapahtui ja miksi huostaanotto oli tehty. Etenkin asiakkuuden alussa ei ollut nuorilla itsellään eikä perheelläkään tietoa lastensuojelusta. Tietoa esimerkiksi siitä, että huostaanoton kriteerejä arvioidaan säännöllisesti, olisi toivottu niin itselleen kuin vanhemmilleenkin. Yksi nuorista kertoi huostaanoton kuulemistilaisuudestaan, jossa hänen vanhempansa olivat vastustaneet huostaanottoa mutta sosiaalityöntekijä oli sanonut heidän pääsevän helpommalla, kun eivät vastusta ja asia ei mene hallinto-oikeuteen. Nuoren mukaan vanhemmat olivat suostuneet huostaanottoon. Kokemuksia siitä, että tietoa oli annettu riittävästi, myös oli.

Itsenäistymistäni tuettiin hyvin ja sen vaiheista tehtiin minulle mahdollisimman selkeitä ja ymmärrettäviä - mitä tapahtuu seuraavaksi ja milloin. Se helpotti oloani ja epävarmuutta tulevasta. Mielestäni on tärkeää, että nuoret pidetään tarpeeksi ajan tasalla heidän asioistaan. Myös niistä, joita ollaan vasta suunnittelemassa.

Nuoret toivat esille kuinka tärkeää nuoren omien mielipiteiden ja ajatusten kuuleminen olisi koko lastensuojelun asiakkuuden ajan. He kertoivat kokemuksistaan, jolloin heitä ei omasta mielestään kuultu riittävästi tai uskottu sitä, mitä he kertoivat. Yksi nuori kertoi, että esimerkiksi sijoituspaikan muutokseen liittyen oli kysytty kerran hänen mielipidettään ja sen enempää asiaa pohtimatta nuori oli siihen vastannut, vaikka jälkikäteen ajatellen olisi toivonut asiasta enemmänkin keskustelua. Kyse on kuitenkin merkittävistä asioista nuoren elämässä. Myös aito osallisuus omiin asioihin liittyvissä neuvotteluissa ja muissa tapaamisissa nähtiin tärkeänä.

vähän kaipas et ois ollut joku semmonen taho tai työntekijä et kenen kans ois voinut periaattees puolueettomasti puhuu ja vaik esim neuvotteluissakin niin jos ois tiennyt että ois ollut niinku mahdollisuus johonkin tukihenkilöön tai itelleen tärkeeseen henkilöön joka ois voinut olla neuvotteluis mukana tuomassa sitä semmosta omaa näkökulmaa ikään kuin turvana, niin ois helpottanut, koska välillä oli semmonen fiilis että ... sä oot yksin oikeudessa syytettynä ilman asianajajaa ja sit on kauheesti kaikkii aikuisii etkä sä oikein tiiä että ketä ne ensinnäkään on ja mitä ne tekee siellä ja sit sult kysytään viis minuuttii ennen kuin neuvottelu päättyy et olik sul jotain mielessä mitä sä oisit

halunnut puhua, niin et olis mul ollut mutta tää viis minuuttii ei ehkä riitä tähän näin ...

Haastatteluissa tuli esille myös nuorten ajatuksia lastensuojelun asiakirjoihin liittyen. Osa nuorista oli lukenut joitakin asiakirjoja itsestään mutta kaikki eivät olleet sitä vielä tehneet. Nuoret olivat tiedostaneet sen, että asioista ja puheista kirjoitetaan ja dokumentoidaan ja toisaalta osa totesi, että se oli kuin joku muu olisi pitänyt päiväkirjaa omasta puolesta. Tämä saattoi vaikuttaa joskus siihen, miten toimi tai mitä sanoi, kun tiedosti, että kaikki raportoidaan. Jälkikäteen osaa nuorista mietitytti se, mitä kaikkea kirjallista materiaalia itsestään löytyy, se toisaalta kiinnosti mutta toisaalta herätti ajatuksia siitä, että onko vielä valmis kohtaamaan sen kaiken, mitä ei enää muista tai edes tiedä varhaisimmilta asiakkuuden ajoilta. Joitakin kirjauksia tai asiakassuunnitelmia oli luettu ja yhden nuoren kokemuksen mukaan se oli ollut paikkaansa pitävää mutta toinen taas totesi, ettei tunnistanut tekstistä itseään.

5.3.3 Lastensuojelun asiakkaana oleminen

Sijoituksella kerrottiin olleen todella iso vaikutus omaan elämään ja siihen millainen ihminen tänä päivänä on. Sijoituksen aikaan myös mahdollistui sellaisten asioiden tekeminen ja harrastaminen, mitä kotona ei olisi ollut mahdollista tehdä. Huostaanoton kuvattiin olevan helpottava tekijä elämässä. Sijoituksen aikana kerrottiin myös oppineen tulemaan monenlaisten ihmisten kanssa toimeen ja esimerkiksi hyvät tiimityötaidot. Lastensuojelun asiakkuuden ajan oli koettu opettaneen paljon itsestä ja elämästä sekä omista arvoista.

siel sijotuksessa sai ...täytetty semmosii tarpeita mitä myöskään kotona ei saanut ja koki sellasii tunteita mitä välttämättä kotona ei ehkä ollut kokenut aikasemmin tai ainakaan ollut pystynyt tunnistaa niitä

Mikäli sijoituspaikkoja oli useita, kuvattiin kiinnittymisen yhteen paikkaan olleen vaikeaa ja toisaalta on ollut monta paikkaa, jota voisi sanoa kodiksi.

Sijoituspaiikka oli vaihtunut vähintään kerran jokaisella haastateltavalla ja sijoitus ensimmäiseen paikkaan oli ollut useimmiten lyhytkestoisin ja jonkinlainen arviojakso.

ku ei oo semmosta paikkaa tai no monta paikkaa mitä voi sanoa tavallaan kodiksi mut ei ehkä sit kuitenkaan tuntunut kodilta tai jotenkin et ei sit ehkä koskaan uskaltanut sillei asettumalla asettua ... et aina ku lähti ulos tai jonnekkain näkee kavereita niin aina oli hammasharja laukussa mukana tai oli tottunut ... et sä käyt himalomilla et koko ajan pitää olla joku vaatekerrasto mukana ... et mitä mä nyt saatan tarvita seuraavan 24 h aikana niin huomaamatta melkein aina pakkaa sen kaiken mukaan

mua harmitti ihan hirveesti lähtee sieltä ja mä yritin kysyy oisko mut voinu sijoittaa sinne ja sit ku olin kerennyt kiintyy niihin ihmisiin sillain et tietää sit se on väliaikaista kuitenkin 8 kuukautta on tosi pitkä aika, mul ei ollut ikinä ollut niinku sellasta ketään perhettä tai sukulaisii kavereita tommosii elämässä ketään niinkun vierasta aikuista niin pitkään ja sit omiin työntekijöihin oli tullut niin hyvä suhde niin sitä ei olis halunnut katkaista mut mä tosiaan tykkäsin olla siellä

Haastateltavilla nuorilla oli halu tuoda esille positiivista kuvaa lastensuojelusta ja tietoutta ihmisille siitä, että huostaanoton taustalla on aina monia syitä. Toiveena oli, että mediassakin tuotaisiin esille myös positiivisia kokemuksia lastensuojelusta ja myös oikeaa tietoa, jotta ihmiset uskaltaisivat hakea apua.

ihmisillä kun ei oo sitä kosketuspintaa siit lastensuojelusta ja se eka ajatus on just se että et lapset huostaanotettais heti ja sit kun lukee mediasta joka on kauheen niinkun negatiivissävytteistä niin... kyl mä nyt tajuun sen et ei sul ehkä oo semmonen fiilis et sä uskaltaisit hirveen herkästi tehdä lastensuojeluilmoitusta jos ... se oletamus on se et ne lapset viedään tai ...et se nähään enemmän uhkana eikä mahdollisuutena et ku ei oo sitä semmosta tietoo et toivois jotenkin enemmän et mediassakin voitais puhuu niist positiivisistakin asioista ja et muutenkin lastensuojelusta saatais silleen tietoo et mitä se on oikeesti on et ihmisten kynnys madaltuis ottaa ite yhteyttä omista asioista ja muiden asioista ja pystyis vastaanottaa sit sitä apuu ihan eri tavalla

Oli koettu myös kyllästymistä stigmaan, jonka lastensuojeluasiakkuus muissa ihmisissä herättää. Toiveena oli myös, että tulevaisuudessa panostettaisiin ihmisten hyvinvointiin jo varhaisemmassa vaiheessa, jotta huostaanotoilta vältyttäisiin.

Mutta jos huostaanotto tehdään, muistettaisiin, että se on apua, eikä vain huono asia.

et siin on vaan aika iso stigma et sitä voi tuoda esille tai jotenkin et just vaikka ylipäätänsä puhuu vaik lapsuudesta tai just jostain tämmösistä asioista niin se on aina semmosta varpaillaan menemistä ja muuta ... et ei vaan jaksa niinku tavallaan esittää koko ajan jotenkin et kaikki on ollu semmoista ruusuilla tanssimista ja ihan samalla tavalla olen ollut lapsi ja on ollut niinku niit hyviä ja huonoja juttuja ja samalla lailla kaikki on niinku ollut murrosikäisiä ja silleen et kun ei siinä pitäis olla mitään sen ihmeellisempää

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tuoda esille, millaisia merkityksellisiä kokemuksia lastensuojelusta nuoret mainitsevat kirjoituksissa ja haastatteluissa. Tarkoitukseni oli tarkastella mihin nuorten kokemukset liittyvät, millaisia positiivisia asioita tai kehittämisen paikkoja tulee esille. Vaikka haastateltavat nuoret lähtivät kertomaan koko lastensuojelun asiakkuuden ajastaan, erityisesti kokemukset kuvasivat jonkun toisen ihmisen kanssa käytyjä keskusteluja tai muita kohtaamisen hetkiä. Lisäksi nuoret kertoivat, millaisia yleisiä mielipiteitä olivat kohdanneet. Merkitykselliset kokemukset liittyivät erityisen paljon kohtaamisiin joko sosiaalityöntekijän tai sijoituspaikan ohjaajien kanssa. Kohtaamisen hetket ovat niitä hetkiä, jotka jäävät mieleen. Myös kohtaamatta jääminen voi olla mieleenpainuvaa, etenkin jos sille olisi ollut tarvetta. Kohtaamatta jääminen voi tarkoittaa konkreettisesti kohtaamattomuutta tai vain kuulematta tai ymmärtämistä vaille jäämistä.

Nuoruuteen ikävaiheena kuuluu oman identiteetin ja minuuden kehitystä. Nuoruudessa myös tehdään valintoja, joilla voi olla vaikutusta myöhempäänkin elämään. Nuoruuden aikaisilla kokemuksilla, ympäröivällä yhteiskunnalla, kasvuympäristöllä ja muilla ihmisillä on vaikutusta nuoren kehitykseen ja tehtyihin valintoihin (Nurmi 2008 & Nurmi yms. 2010). Lastensuojeluasiakkuus, siihen liittyvät ihmiset tai asuinpaikat vaikuttavat omalta osaltaan nuoren kehitykseen.

Pääteemoiksi tuloksien perusteella muodostuivat sijoituspaikassa viihtymiseen liittyvät tekijät, perhetyön merkitys, riittävän tiedon saaminen ja nuoren osallisuus, riittävät työntekijäresurssit sekä yleiset asenteet lastensuojelusta.

Sijoituspaikassa viihtyminen. Sijoituspaikan kodinomaisuus nähtiin tärkeänä. Samansuuntaisia tuloksia on myös Reinikaisen (2009) ja Laakson (2016) tutkimuksissa. Opinnäytetyön tulosten perusteella kodinomaisen fyysisen ympäristön lisäksi viihtyväksi paikan tekivät ennen kaikkea siellä olevat ihmiset, olivat he sitten työntekijöitä tai muita nuoria. Toisten nuorten kanssa oli luotu tärkeitä sisarusmaisiksi tai elinikäiseksi ystävyydeksi kuvattuja suhteita. Nuorten kuvausten mukaan onnistuneissa kohtaamisissa ohjaaja oli ollut empaattinen, hän oli kuunnellut nuorta, omannut hyvän tilannetajun ja suhtautunut arvostavasti nuorta

kohtaan. Nuorille oli jäänyt mieleen positiivisia muistoja yhdessä tehdyistä asioista, rohkaisevista sanoista tai tunteesta, että välitetään. Kyse tuntui olevan usein hyvinkin arkisista asioista, joita yhdessä oli tehty. Erityisesti ohjaajan kanssa vietettävän kahdenkeskisen ajan tärkeyttä korostettiin. Enemmän olisi kaivattu tukea muun muassa omien tunteiden käsittelyyn, koulunkäyntiin ja itsenäistymiseen tarvittavien taitojen harjoitteluun.

Kahdenkeskisen ajan mahdollistamiseksi lastensuojelulaitoksissa olisi tärkeää kiinnittää huomiota arjen rakenteisiin, jotka joko mahdollistavat tai joskus jopa estävät riittävän läsnäolevan ajan nuorten kanssa. Olisi tärkeää pysähtyä sen äärelle, mikä lastensuojelulaitoksessa on työn tarkoituksena perushoidon ja huolenpidon lisäksi, kyse on myös läsnäolosta, kuulemisesta, näkemisestä ja kohtaamisesta. Systemaattisesti järjestetyt nuoren ja ohjaajan hetket tai tekemiset varmistavat osaltaan kahdenkeskisen ajan toteutumisen mutta iso merkitys on myös kaikella muulla yhdessä vietetyllä ajalla, jolloin työntekijänä tekee joskus valinnan poiketa säännöistä, jättää arjen kotityön tekemisen myöhemmäksi tai ottaa nuori ruoanlaittoon mukaan, vaikka se olisi hitaampaa. Omaohjaajiin liittyi paljon hyviä muistoja mutta joskus henkilökemiat eivät kohtaa. Omaohjaajat nimetään nuorille mutta nuorilla tulisi olla mahdollisuus vaihtaa omaohjaajaa joskus harkitusti, ei vain mielivaltaisesti, jos jokin asia esimerkiksi harmittaa.

Pääosin sijoituspaikoista oli hyviä kokemuksia ja muistoja. Pienillä asioilla ja asenteilla voidaan tehdä erilaisista sijoituspaikoista turvallisia ja kodinomaisia, jossa lapsen ja nuoren on hyvä asua ja kasvaa. Yksi tärkeimmistä asioista on lapsen ja nuoren aito kohtaaminen ja kuuleminen.

Perhetyön merkitys. Perheen kanssa tehtävää työtä pidettiin erityisen tärkeänä. Tätä jokainen haastateltava olisi toivonut tehtävän vielä enemmän niin ennen sijoitusta, kun sen aikanakin. Nuori on osa perhettään ja sijoitukseen johtavat syyt useimmiten kumpuavat kotoa. Näin ollen riittävän varhainen ja intensiivinen tuki vanhemmille ja koko perheelle voisi joskus estää sijoituksen tai ainakin mahdollistaa, että sijoitus jäisi mahdollisimman lyhytaikaiseksi. Vaikka kotiinpaluu ei olisi mahdollinen, tulisi perhe pitää aktiivisena osana nuoren elämää, jos se vain on mahdollista. Tuen tarjoamista vanhemmille tulisi ennemmin lisätä huostaanoton

tapahduttua, kuin lopettaa, kuten esimerkiksi perhetyön tai perhekuntoutuksen kanssa useimmiten käy. Myös sijoituspaikoista tehtävää perhetyötä tulisi lisätä ja haastateltavien nuorten mukaan se oli ollut heidän kohdallaan hyvinkin vähäistä. Useiden lastensuojelulaitosten työntekijöiden työssä ei ole mahdollisuuksia nuorten kanssa tehtävän työn lisäksi tehdä vielä lisäksi perhetyötä. Osassa paikoissa on erikseen perhetyöntekijät tai työntekijöiden mitoituksessa on huomioitu perheiden kanssa tehtävä työ mutta näin ei ole joka paikassa. Lastensuojelulain (L 417/2007) mukainen työskentely perheen jälleenyhdistämiseksi ei ollut haastateluun osallistuvien nuorten kohdalla kunnolla toteutunut.

Riittävästi tietoa ja nuoren aito osallisuus omissa asioissa. Tärkeänä asiana esille tuli riittävän informaation saaminen koko lastensuojeluasiakkuuden eri vaiheista kuin yksittäisistä rajoitustoimenpiteistäkin. Myös Kivistö (2006) tuo tutkimuksessaan esille, kuinka nuoren selviämisen kannalta on tärkeää, että hän tietää asiakkuuden ja sijoituksen syyt. Työntekijöiden tulisi huolehtia riittävän ja ymmärrettävän tiedon antamisesta kaikissa lasta ja nuorta koskevissa asioissa. Myös aikaa kysymyksille ja keskustelulle tulisi olla riittävästi. Asioihin tulisi olla mahdollisuus myös palata tarvittaessa. Nuorelle annettu tieto esimerkiksi huostaanoton kuulemistilaisuudessa saattaa kyseisellä hetkellä tuntua vaikealta ymmärtää ja se saattaa myös unohtua pian, koska samoihin aikoihin saattaa olla esimerkiksi nuoren muutto uuteen sijaishuollon paikkaan. Kyseessä on nuoren elämän kannalta isoja ja merkittäviä asioita.

Nuorten osallisuus omassa lastensuojeluprosessissaan vaikutti haastatteluiden perusteella vähäiseltä. Aitoa dialogia ja nuoren mielipiteiden kuulemista ei tuntunut olevan aina riittävästi. Nuoret olisivat kaivanneet enemmän tietoa omista oikeuksistaan ja lastensuojeluprosessin eri vaiheista. Tietoa olisi toivottu annettavan myös vanhemmille. Kun saa riittävästi tietoa ja mahdollisuuden osallistua itseä koskevien asioiden päätöksentekoon, on helpompi myös toimia sovitun suunnitelman mukaisesti. Nuorten osallisuuden lisäämisessä lastensuojelussa voisi käyttää apuna esimerkiksi Shierin (2006) tasomallia lapsen osallisuudesta. Mallin avulla työntekijä voi pohtia niin omia kuin työyhteisön valmiuksia ja näkemymiä lapsen osallisuudesta sen eri tasoilla.

Riittävien työntekijäresurssien merkitys. Liian vähäisillä resursseilla on tekemistä useimpien edellä mainittujen asioiden kanssa. Riittävän pienet asiakasmäärät sosiaalityöntekijöillä ja riittävästi resursoidut sijoituspaikat takaisivat kahdenkeskisen ajan mahdollisuuden nuorille työntekijöiden kanssa. Sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärien vähentämisen eteen on tehty jo vuosia töitä ja pikkuhiljaa asiaan on tulossa muutoksia. Riittäväillä työntekijäresursseilla on merkitystä lastensuojelutyön jokaisessa vaiheessa, niin ennaltaehkäisyssä, kuin varsinaisen työskentelynkin aikana. Resurssien riittävyydellä voidaan vaikuttaa lasten ja nuorten riittävään kuulemiseen ja osallisuuteen mutta myös työntekijöiden jaksamiseen sekä perheen tarvitsemien tukitoimien oikea-aikaisuuteen ja riittävyteen.

Sosiaalityöntekijöiden rooli erityisesti lastensuojelun avo- ja sijaishuollossa näyttäytyi haastatteluiden perusteella epämääräiseltä, pääosin niin, että ei tiedetty kuka oma sosiaalityöntekijä on ja ettei sosiaalityöntekijällä ole riittävästi aikaa. Sosiaalityöntekijöiden tiedettiin tekevän isoimmat päätökset. Erityisesti jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden kanssa työskentely taas sai kiitosta. Onko kyse paremmasta resurssoinnista, nuoren omasta asenteesta vai jälkihuollon vapaaehtoisuudesta, se ei minulle täysin selvinnyt. Jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden kanssa oli koettu enemmän kuulluksi tulemistä ja yhteydenpito heidän kanssaan oli ollut toimivampaa. Tapaamispaikoilla oli myös vaikutusta ja esimerkiksi kahvila oli todettu mukavammaksi ympäristöksi kuin sosiaalitoimisto. Ymmärrettävästi se ei aina ole mahdollista mutta yksittäisinä kertoina hyvinkin toimiva tapa luoda suhdetta asiakkaana olevaan nuoreen. Sosiaalityöntekijöiden tulisi muistaa huolehtia siitä, että lapsilla ja nuorilla olisi heidän yhteystietonsa tiedossa ja saatavilla. Jos tapaamisia ei ole mahdollista järjestää kovin usein, niin esimerkiksi puhelimitse käyty keskustelu olisi hyvä vaihtoehto yhteyden ylläpitämiseksi, jotta lapsella ja nuorella olisi säännöllinen kontakti hänen asioitaan hoitavaan sosiaalityöntekijään.

Resurssit vaikuttavat myös kohtaamisten laatuun mutta se ei ole yksinomaan resurssikysymys. Kyse on myös työntekijöiden asenteista ja kyvystä toimia empaattisesti. Työn tehokkuuden vaatimusten lisäksi tarvitaan samalla kykyä pysähtyä rauhassa jokaiseen kohtaamiseen. Kuten Mönkkönen (2018) toteaa, tämä kuulostaa utopistiselta mutta se on kuitenkin mahdollista, jos pyrkimyksenä ei ole

vain tehokkuus vaan viisaampi työskentely, jolloin tiedostetaan nopeuden ja hitauden oikeat mittasuhteet. Vaaditaankin ammattitaitoa tunnistaa ne ainutlaatuiset tilanteet, joissa on pysähdyttävä ja toisaalta myös ne, joihin tartutaan ripeästi. (Mönkkönen 2018, 189.) Tämän ammattitaidon kehittyminen on yksilöllistä ja toisille luontaisempaa mutta uskon, että jokainen sen oppii niin halutessaan. Ammatilaisen voi olla joskus helpompaa piiloutua jatkuvan kiireen taakse, kuin pysähtyä vaikka lyhyeenkin hetkeen ja kohdata aidosti asiakkaana oleva ihminen kaikkine elämän ilojen ja nurjan puolen kanssa.

Yleiset asenteet lastensuojelusta. Jokainen haastateltava toi esille kokeneensa lastensuojelusta olleen apua ja toivoi, että lastensuojeluun suhtauduttaisiin positiivisemmin. Lastensuojelun asiakkaana on vuosittain tuhansia lapsia ja nuoria. Lastensuojelusta on siis olemassa tuhansia erilaisia tarinoita. On tärkeää rehellisesti tuoda esille niitä epäkohtia, joita lastensuojeluun yhä edelleen liittyy mutta myös tuoda esille onnistumisia, positiivisia ja arkisiakin tarinoita. Osallisuuden aika ry:n ja myös muiden vastaavien järjestöjen kokemusasiantuntijat ovat tehneet tämän asian eteen töitä ja kokemusasiantuntijoiden käyttö lastensuojelun kehittämistyössä on erityisen tärkeää.

Esille tuli myös toiveita siitä, että asiakkaana olevia nuoria kohdeltaisiin samalla tavalla kuin muitakin saman ikäisiä kaikissa eri toimintaympäristöissä. Jokaiselle meistä on jäänyt elämän varrelta mieleen yksittäisiä kohtaamisen hetkiä, sanoja, tunnelmia tai tekoja. Jokainen meistä voi myös vaikuttaa omalta osaltaan siihen, millaisia muistikuvia kohtaamisista haluaa toiselle ihmiselle jäävän. On oma rooli sitten nuorisokodin työntekijä, opettaja, vanhempi, terveysaseman lääkäri tai sosiaalityöntekijä. Erityisesti meidän lastensuojelun parissa työskentelevien tulisi muistaa, että olemme osaltamme ja omasta roolistamme käsin vaikuttamassa siihen, millainen lapsuus ja nuoruus asiakkuudessa olevalle lapselle muodostuu ja millaisia muistoja siihen aikaan tulee liittymään. Ne sanat ja hetket voivat kantautua kyseisen ihmisen mukana vielä vuosia, niin hyvässä kuin pahassa. On myös hyvä pohtia, millaista mallia toisen ihmisen kohtaamisesta ja kunnioittamisesta annetaan. Lastensuojelussa asiakkaana olevilla lapsilla ei ole vaihtoehtoa valita ovatko asiakkaana vai eivät, se on osa heidän elämänsä ja osa heidän elämäntarinaansa.

Opinnäytetyöni tulokset ovat hyvin samansuuntaiset kuin aiemmissakin tutkimuksissa muun muassa Pekkarisen (2017), Ylösen (2009) sekä Törrösen ja Munn-Giddingsin (2018) lastensuojeluun liittyvistä kokemuksista. Mitään täysin uutta tietoa ei syntynyt mutta näenkin tämän tärkeänä viestinä siitä, että tämä vahvistaa jo olemassa olevaa tietoa lastensuojelun tilanteesta. Myös oman työkokemukseni pohjalta uskon, että moni lastensuojelun asiakkuudessa ollut tai oleva nuori, voi jakaa samankaltaisia ajatuksia, joita nyt esille tuli. Haastattelemani nuoret toivat kukin esille lastensuojelun positiivisia puolia ja sitä, että olivat kokeneet saaneensa apua ja tukea, jota tarvitsivatkin. Silti esille tuli niitä kohtia, joiden olisi toivonut olevan toisin. Pohdin sitä, missä vaiheessa vastaavien tutkimuksien tulokset muuttuvat, milloin lastensuojelun asiakkaina olevien lasten ja nuorten kokemukset olisivatkin toisenlaiset, jottei ainaisesta resurssien, kohdatuksi tulemisen ja kuulemisen puutteesta tarvitsisi puhua? Milloin lastensuojelulaitoksessa asuvan lapsen ei tarvitsisi hävetä tai pelätä seurauksia käydessään lääkärillä tai kertoessaan asiasta koulussa tai kaverin vanhemmalle? Milloin vanhemmat uskaltaisivat hakea tarvittaessa ja riittävän ajoissa apua lastensuojelusta ilman pelkoa leimatuksi tulemisesta?

7 POHDINTA

Opinnäytetyö prosessina oli opettava sen kaikissa erilaisissa vaiheissa. Vaikka alkuperäinen suunnitelma aineistosta ei toteutunutkaan, oli vain muutettava suuntaa ja toimittava sen mukaisesti. Kirjoituksia tuli lopulta todella vähän. Opin­näytetyöni onnistumisen kannalta oli tärkeää, että varasuunnitelmana ollut haas­­tattelu toteutui ja haastateltavat löytyivät nopeasti. Kirjoituksia olisi voinut tulla enemmän, jos olisin itse kiertänyt nuorisokodeissa kertomassa kirjoituskutsusta. Päätin kuitenkin olla niin tekemättä. Luotan, että kutsu joka tapauksessa tavoitti jokaisen nuoren, jota se koski. Kirjoittaminen ei ole kaikille se luontaisin tapa il­maista ajatuksiaan. Omasta elämästä ja hyvin henkilökohtaisista asioista kirjoit­­taminen ei ole helppoa. Asiat voivat olla myös jäsentymättöminä omassa mie­lessä, kun vielä asuu nuorisokodissa ja sijoituksen alkamisesta voi osalla olla ly­hytkin aika. Lisäksi nuorisokodin arki on aika ajoin kiireistä ja kyseisen kaltaiset kirjoituskutsut saattavat jäädä arjen jalkoihin. Vaikka nyt kirjoituksia ei tullut, toi­voisin, että työvälineenä nuorisokodeissa käytettäisiin enemmän narratiivisia työ­menetelmiä, varaten työskentelylle riittävästi aikaa ja mahdollistaen näin nuorille tapoja oman tarinansa läpikäymiseen. Tällöin työskentely tapahtuisi itselle tutun työntekijän kanssa.

Lähtökohtana oli ajatus saada kirjoituksia niin paljon, että niistä olisi saatu tehtyä julkaisu. Koska kirjoituksia tuli vähän, Osallisuuden aika ry ja Kalliola päättivät olla tekemättä julkaisua. Sen sijaan Osallisuuden aika ry tulee tuomaan ne esille visuaalisessa muodossa helmikuussa 2020 heidän järjestämässään lastensuojelun ajankohtaisseminaarissa eduskunnan pikkuparlamentissa. Tarkoitukseni on myös opinnäytetyössäni välittää kirjoitusten ja haastateltavien kertomaa mah­dollisimman kattavasti. Opinnäytetyön julkaiseminen pidettiin Osallisuuden aika ry:n tiloissa ja paikalla oli niin Osallisuuden aika ry:n kuin Kalliolan lastensuojelun edustajia. Tuloksien pohjalta syntyi mukavasti yhteistä keskustelua ja pohdintaa, miten käytännön työssä voisi vaikuttaa esille tulleisiin asioihin.

Opinnäytetyötä tehdessäni kiinnitin huomiota muutamissakin vaiheissa siihen, miten oma työkokemukseni saattaa vaikuttaa ajatuksiini, toimintaani ja valin­toihini. Esimerkiksi haastatteluissa minulla oli tietoa termeistä ja käsitteistä, joita

haastattelujen aikana käytettiin, joka helpotti haastatteluiden kulkua. Toisaalta tällä on myös kääntöpuolensa ja väistämättä tämä vaikutti myös haastatteluihin esimerkiksi esittämilläni lisäkysymyksillä. Omat ennakoajatukset ja käsitykset olivat varmasti jollain tavalla läsnä, vaikka ne kuinka pyrin pitämään takalalla. Myös tulosten analysoinnissa huomasin haasteeksi sen, että pysyisin aidosti aineistolähtöisenä enkä lähtisi muodostamaan kategorioita jo ennakolta ajattelemieni asioiden kautta. Pyrin tähän koko ajan asian tiedostamalla. Aidosti ulkopuolisen tutkijan roolissa on vaikea pysyä, kun kyse on itselle työn kautta jo hyvinkin tutuksi tulleesta aiheesta. Ajattelen kuitenkin, että opinnäytetyöni on saanut työkokemukseni kautta myös sellaisia näkökulmia, joita ei ehkä muutoin olisi esille tullut. Lastensuojelu on herkkä aihe ja anonymiteetin suojaaminen oli erityisen tärkeää ja kiinnitin siihen erityistä huomiota. Haastatteluissa kiinnitin huomiota siihen, että pysyisin haastattelijan roolissa, enkä lastensuojelun työntekijän, toivon onnistuneeni siinä riittävän hyvin.

Tuloksia kirjoittaessa huomasin, kuinka paljon olisi vielä ollut lisäkysymyksiä esitettävänä, jos tarkoituksena olisi ollut pureutua juuri tiettyihin teemoihin vielä enemmän. Nyt nuorilla oli melko vapaat kädet kertoa mistä hyvänsä asiasta, joka asiakkuuteen jollain tavoin liittyi. Ajatuksia jatkotutkimuksista syntyi esimerkiksi nuorten osallisuuden kokemusten tutkimiseen liittyen, lisäksi sen selvittäminen nuorilta, millä tavoin he kokisivat saavansa parhaiten mielipiteensä asioista kuuluville.

Itselleni narratiivisuus erityisesti tutkimusmenetelmänä oli entuudestaan vieras. Opinnäytetyötä tehdessäni opin narratiivisuudesta paljon ja tutkimusmenetelmän lisäksi erityisesti sen hyödyntämisestä asiakastyössä. Narratiivinen lähestymistapa lastensuojelussa olisi yksi tapa auttaa lasta tai nuorta sekä myös vanhempia käymään läpi omaa elämäntarinaansa.

Olen työskennellyt lastensuojelussa eri työtehtävissä usean vuoden ajan ja on ollut avartavaa ja opettavaa nähdä lastensuojelutyön eri puolia niin avohuollon, sijaishuollonkin kuin jälkihuollonkin työtehtävissä. Olen kokenut sen kiireen ja riittämättömyyden tunteen, joka varmasti on välittynyt asiakkaille vaikken olisi sitä halunnutkaan. Olen myös kokenut niitä kiireettömiä kohtaamisen hetkiä, jolloin

työntekijänä voin olla kiitollinen siitä, että voin osaltani olla tekemässä tätä tärkeää työtä. Opinnäytetyöprosessi on mahdollistanut ja myös osin pakottanut pohtimaan omaa toimintaani työvuosieni aikana ja tunnistin haastatteluissa esille tulleita tilanteita, niin hyvistä kuin huonoistakin kohtaamisista.

Opinnäytetyöni tulokset muistuttavat itselleni, kuinka tärkeää kohtaaminen asiakastyössä on ja kuinka paljon myös itse siihen voin vaikuttaa, vaikka työn rakenteet ympärilläni eivät aina sitä tukisikaan. Rakenteet ja toimintatavat on tärkeää pyrkiä saamaan kuntoon ja niihin vaikuttaminen voi tuntua joskus vaikealta ja isolta. Opin, että erityisen tärkeä ja suuri merkitys on myös pienilläkin asioilla, kuten niillä kohtaamisen hetkillä, joihin varmasti jokainen voi vaikuttaa. Voin valita olla läsnä ja aidosti kuunnella mitä minulle kerrotaan. Voin huolehtia, että asiakkaana oleva lapsi on se päähenkilö, jonka ympärillä ja jonka kanssa töitä teemme ja että kyseinen lapsi voi kokea, että häntäkin kuullaan ja kuunnellaan. Voin myös pyrkiä vaikuttamaan siihen, että missä olenkaan töissä, näiden asioiden eteen tehdään töitä. Toivon, että tämän opinnäytetyön lukijat pohtisivat omaa tapaansa kohdata muita ihmisiä ja erityisesti erityisessä asemassa olevia eli lapsia ja nuoria. Meillä jokaisella on tarve tulla kohdatuksi ja myös oikeus siihen.

LÄHTEET

- Aaltonen, S. & Heikkinen, A. (2009). Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa M. Bardy (toim.), *Lastensuojelun ytimessä*. (s.165-176). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Araneva, M. (2016). *Lapsen suojelu. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Käsikirja lapsen asioista päättävälle*. Helsinki: Talentum Pro.
- Cossar, J., Brandon, M. & Jordan, P. (2011). *Office of the Children's Commissioner: "Don't make assumptions" Children's and young people's views of the child protection system and messages for change*. Saatavilla https://dera.ioe.ac.uk/2690/1/force_download.php%3ffp=%252Fclient_assets%252Fcp%252Fpublication%252F486%252FChildrens_and_young_peoples_views_of_the_child_protection_system_.pdf
- Ellonen, N. & Pösö, T. (2010). Lasten väkivaltakokemuksen lastensuojelulaitoksissa ja sijaisperheissä. *Yhteiskuntapolitiikka* 75 (1), 34-44. Saatavilla <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101508/ellonen.pdf;sequence=1>
- Erkkilä, R. (2005). Narratiivinen kokemuksen tutkimus: koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa, T. (toim.) *Kokemuksen tutkimus: Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen*. Helsinki: Dialogia.
- Erkkilä, R. (2011). Narratiivinen kokemuksen tutkimus: koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) *Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen*. (4. p.) (s. 195-226). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Eronen, T. (2012). *Lastenkoti osana elämäntarinaa. Narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista*. (Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö). Saatavilla <http://tam-pub.uta.fi/handle/10024/66881>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Dunderfelt, T. (2011). *Elämänkaaripsykologia*. (14. uud. p.). Helsinki: WSOYpro Oy.

- Heikkinen, H. (2007). Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. (2. p.) (s. 142-158). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heikkinen, H. (2010). Narratiivinen tutkimus -todellisuus kertojana. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli, *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II* (3. uud. p.) (s. 143-159). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heinonen, H. (2016). Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa M. Törrönen, K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lundén, P. Salovaara & M. Veistilä (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. (s. 243-260). Helsinki: Gaudemus.
- Huhtanen, R. (2016). Vapaaehtoinen ja tahdonvastainen huostaanotto? Teoksessa R. Enroos, T. Heino & T. Pösö (toim.) *Huostaanotto, lastensuojelun vaativin tehtävä*. (s. 33-51). Tampere: Vastapaino.
- Hänninen, V. (2003). *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. (8. p.). Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hänninen, V. (2008). Narratiivisen tutkimuksen eettiset haasteet. Teoksessa A-M. Pietilä & H. Länsimies-Antikainen (toim.), *Etiikkaa monitieteisesti Pohdintaa ja kysymyksiä* (s. 121-137). Kuopion yliopiston julkaisuja F. yliopistotiedot 45. Saatavilla http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-951-27-0130-8/urn_isbn_978-951-27-0130-8.pdf
- Hänninen, V. (2010). Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli, *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II* (3. uud. p.) (s.160-178). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kaasila, R. (2008). Eri lähestymistapojen integroiminen narratiivisessa analyysissä. Teoksessa R. Kaasila, R. Rajala & K. Nurmi (toim.), *Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä* (s. 41-67). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Kallio, K. P. (2010). Lasten ja nuorten epäsuoran kohtaamisen etiikka. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.), *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka* (s. 163-187). Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.
- Kalliola. Kalliola oy. Saatavilla 26.11.2018 <https://www.kalliola.fi/>

- Kiviniemi, K. (2010). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli, *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II* (3. uud. p.) (s.70-85). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kivistö, J. (2006). ”Missä mä olisin muuten?” Nuorten kokemukset lastensuojelusta ja muista viranomaispalveluista. (Ammatillinen lisensiaattitutkimus, Turun yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitos.) Saatavilla <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=a7e04db9-2cf3-417b-844f-3b6b1c53fd1d>
- Kivistö-Pyhtilä, T., Hoppania, E-L., Kallio, M., Kivioja, A., Korkala, M., Korpela, M., Kuusela, T., Niemi-Weckström, A., Lehto, M-L & Savolainen, N. (2017). Kokemusasiantuntijuus lastensuojelun kehittämisessä. Teoksessa A. Pohjola, M. Kairala, H. Lyly & A. Niskala (toim.), *Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveystaloudissa*. (s.222-244). Tampere: Vastapaino.
- Kuusinen, J. (2008). Nuorten aikuisten kehitystehtävät, onnellisuus ja kehityksen hallinta. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.), *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan* (1.-8. p.) (311-322). Helsinki: WSOY.
- Laakso, R. (2016). Huostaanotto ja muutokset lasten elämässä. Teoksessa R. Enroos, T. Heino & T. Pösö (toim.), *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. (s.157-187). Tampere: Vastapaino.
- Laitala, M. & Puuronen, V. (2016). *Yhteiskunnan tahra? Koulukotien kasvattien vaietut kokemukset*. Tampere: Vastapaino.
- Laitinen, M. & Uusitalo, T. (2008). Narratiivinen lähestymistapa traumaattisten elämäkokemusten tutkimisessa. Teoksessa R. Kaasila, R. Rajala & K. Nurmi (toim.), *Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä* (s. 106-151). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Lamberg, M. (2018). Kohtaava dialogisuus ja osallistava lastensuojelutyö. Teoksessa J. Sudenlahti & I. Uusitalo. *Tulevaisuuden lastensuojelu*. (s. 87-105). Suomen Psykologinen instituuttiyhdistys ry.
- Lastensuojelu 2018. (2019). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 23/2019. Saatavilla <http://www.julkari.fi/handle/10024/138211>

- Laurén, K. (2010). Kirjoitetun kokemuksen kiehtovuus. Teoksessa J. Pöysä, H. Järviluoma & S. Vakimo, *Vaeltavat menetit.* (s. 426-449). Joensuu: Kultaneito VIII, Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Lieblich, A., Tuval-Mashiach, R. & Zilber, T. (1998). *Narrative research.* Thousand Oaks: Sage Publications.
- L 1285/2016. Nuorisolaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> 15
- L 417/2007. Lastensuojelulaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L9P40>
- Mattila, K-P. (2008). Arvostava kohtaaminen. Arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. (2. p.). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mönkkönen, K. (2018). *Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla.* Tallinna: Gaudeamus.
- Nieminen, L. (2010). Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.), *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka* (s. 25-42). Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.
- Nurmi, J-E. (2008). Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.), *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan* (1.-8. p.) (256-274). Helsinki: WSOY.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. (2010). *Ihmisen psykologinen kehitys.* (1.-4. p.) Helsinki: WSOYpro Oy.
- Osallisuuden aika. Saatavilla 30.11.2018 <https://osallisuudenaika.fi/>
- Pekkarinen, E. (2017). "Mä oon ollut tässä asiakirja muitten joukossa" – Koulu- kokeista aikuistuneiden kokemuksia lastensuojelusta. Teoksessa S. Aaltonen & A. Kivijärvi (toim.) Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. (s. 173-198). Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Raatikainen, E. (2018). Nuoren identiteetin rakentaminen kohtaamisessa. Saatavilla <http://kohtaanuori.metropolia.fi/nuoren-identiteetin-rakentamisen-kohtaamisessa/>

- Reinikainen, S. (2009). *Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä*. (Väitöskirja, Helsingin yliopisto, Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 224). Saatavilla <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19844/nuorisok.pdf?sequence>
- Räty, T. (2015). *Lastensuojelulaki – käytäntö ja soveltaminen*. (3. uud. p.). Helsinki: Edita.
- Sandelin, P. (2012). Narratiivinen lähestymistapa terveysalan opiskelijoiden ja terveydenhuollon työntekijöiden kokemuksellisten kertomusten tutkimisessa. Teoksessa L. Kiviniemi, K. Koivisto, T. Latomaa, M. Merilehto, P. Sandelin & T. Suorsa (toim.) *Kokemuksen tutkimus III*. (s. 167-194). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Setlementti. Kalliolan Setlementti. Saatavilla 26.11.2018 <https://www.setlementti.fi/setlementit/kalliolan-setlementti-helsinki/>
- Shier, H. (2006). *Pathways to Participation Revisited: Nicaragua Perspective*. Saatavilla http://www.harryshier.net/docs/Shier-Pathways_to_Participation_Revisited_NZ2006.pdf
- Syrjälä, L. (2007). Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli, *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I*. (2. p.) (s. 229-243). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Saatavilla 25.11.2018 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2011). *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi* (7. uud.p.). Helsinki: Tammi.
- Tökkäri, V. (2018). Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa J. Toikkanen & I. A. Virtanen (toim.) *Kokemuksen tutkimus VI: kokemuksen käsite ja käyttö*. (s. 64-84). Saatavilla <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/63420>
- Törrönen, M. & Munn-Giddings, C. (2018). Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten emotionaalinen kiintymys. Teoksessa M. Gissler, M. Kekkonen & P. Känkänen (toim.) *Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -*

vuosikirja 2018. (s. 147-157). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Ylönen, O. (2009). *Kaksinkertaisesti näkymättömät? Lastensuojeluun liittyvät merkitykset nuorten kokemuksissa*. (Lisensiaatintutkimus, Turun yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitos). Saatavilla <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=614223a4-9042-401c-9930-4c4e41132809>

LIITE 1. Kirjoituskutsu

Hei!

Kalliolan lastensuojelu ja Osallisuuden aika ry keräävät nykyisiltä ja entisiltä lastensuojelun asiakkailta ja työntekijöiltä kokemuksia lastensuojeluun liittyen. Kokemukset kerätään vapaamuotoisen kirjoituksen (esim. tarina, laulusanat, runo) tai piirroksen muodossa ja niistä on tarkoitus tehdä julkaisu, sekä painettuna että verkkojulkaisuna. Kirjoitukset ja piirrokset kerätään ja julkaistaan anonymieinä, nuorten kohdalla tekijän iällä, esim. nuori 15 v. ja työntekijöiden kohdalla ainoastaan maininnalla työntekijä. Julkaisun tavoitteena on tuoda esille lastensuojeluun liittyviä erilaisia kokemuksia, hyötyjä sekä haittoja ja näin laajentaa ihmisten käsitystä ja ymmärrystä lastensuojelusta. Sinulla on nyt mahdollisuus kertoa sinulle tärkeästä kokemuksesta lastensuojelusta. Osallistuminen on vapaaehtoista.

Julkaisua on tarkoitus jakaa sosiaalialan oppilaitoksiin, Kalliolan lastensuojelun ja Osallisuuden aika ry:n yhteistyökumppaneille, lastensuojelun parissa työskenteleville, kirjastoihin ja kaikille lastensuojeluun liittyvistä kokemuksista kiinnostuneille.

Julkaisun aineistoa tullaan myös käyttämään Marja Kuparisen sosionomi (ylempi amk) tutkinnon opinnäytetyöhön, joka tehdään Diakonia-ammattikorkeakoululle. Opinnäytetyössä on tarkoituksena tarkastella millaisia asioita ja teemoja lastensuojelun kokemuksista tulee esille.

Kirjoituskutsu koskee xxx, xxx ja xxx kaupunkien sijoittamia nuoria, joiden kohdalla on saatu kaupungeilta tutkimuslupa.

Alaikäisten nuorten huoltajalta on pyydettävä lupa osallistumiseen. Ohessa tulostettavaksi lupalomake niiden nuorten huoltajille, jotka haluavat osallistua. Lomakkeiden palautus yksikön johtajalle, joka toimittaa ne Kalliolan lastensuojelun avopalveluihin Marja Kupariselle.

Ohje kirjoitukseen tai piirrokseen liitteenä.

Kirjoitusten/piirrosten palautus suljetussa kirjekuoressa yksikön johtajalle, joka toimittaa ne Kalliolan lastensuojelun avopalveluihin Marja Kupariselle tai palautuksen voi tehdä myös postitse Kalliolan lastensuojelun avopalveluiden osoitteeseen: xxx

Huom!

Lähetäthän sähköpostin Kalliolan ulkopuolisiin sähköposteihin salattuna. (viestin aihe kohtaan .s)

AIKATAULU

Kirjoituksia kerätään ajalla 29.4.-26.5.2019. Julkaisun on tarkoitus valmistua elosyyskuussa 2019. Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua loppuvuodesta 2019.

LISÄTIETOJA:

Marja Kuparinen
puhelinnumero xxx
sähköposti xxx

Osallisuuden aika ry, xxx
puhelinnumero xxx
sähköposti xxx

Kalliola, xxx
puhelinnumero xxx
sähköposti xxx

LIITE 2. Ohje kirjoitukseen/piirrookseen

OHJE KOKEMUSTEN KIRJOITTAMISEEN

* Kokemus voi olla mitä tahansa kirjoitetussa tai piirrettyssä muodossa olevaa. Se voi olla esimerkiksi runo, kertomus, piirustus, sarjakuva, laulunsanat yms. Se voi olla lyhyt tai pidempi, mutta enintään noin kahden sivun pituinen. Voit halutessasi kirjoittaa useammastakin kokemuksesta.

* Kokemukset voivat liittyä mihin tahansa lastensuojelussa kokemaasi asiaan, tapahtumaan, tilanteeseen tai henkilöön, joka on ollut jollain lailla mieleenpainuva, merkittävä ja/tai on vaikuttanut sinuun.

* Tärkeää on myös kirjoittaa ja kuvata siitä, miten jokin asia on vaikuttanut sinuun ja miten tilanne olisi voinut mennä toisin tai mitä olisit tilanteessa toivonut.

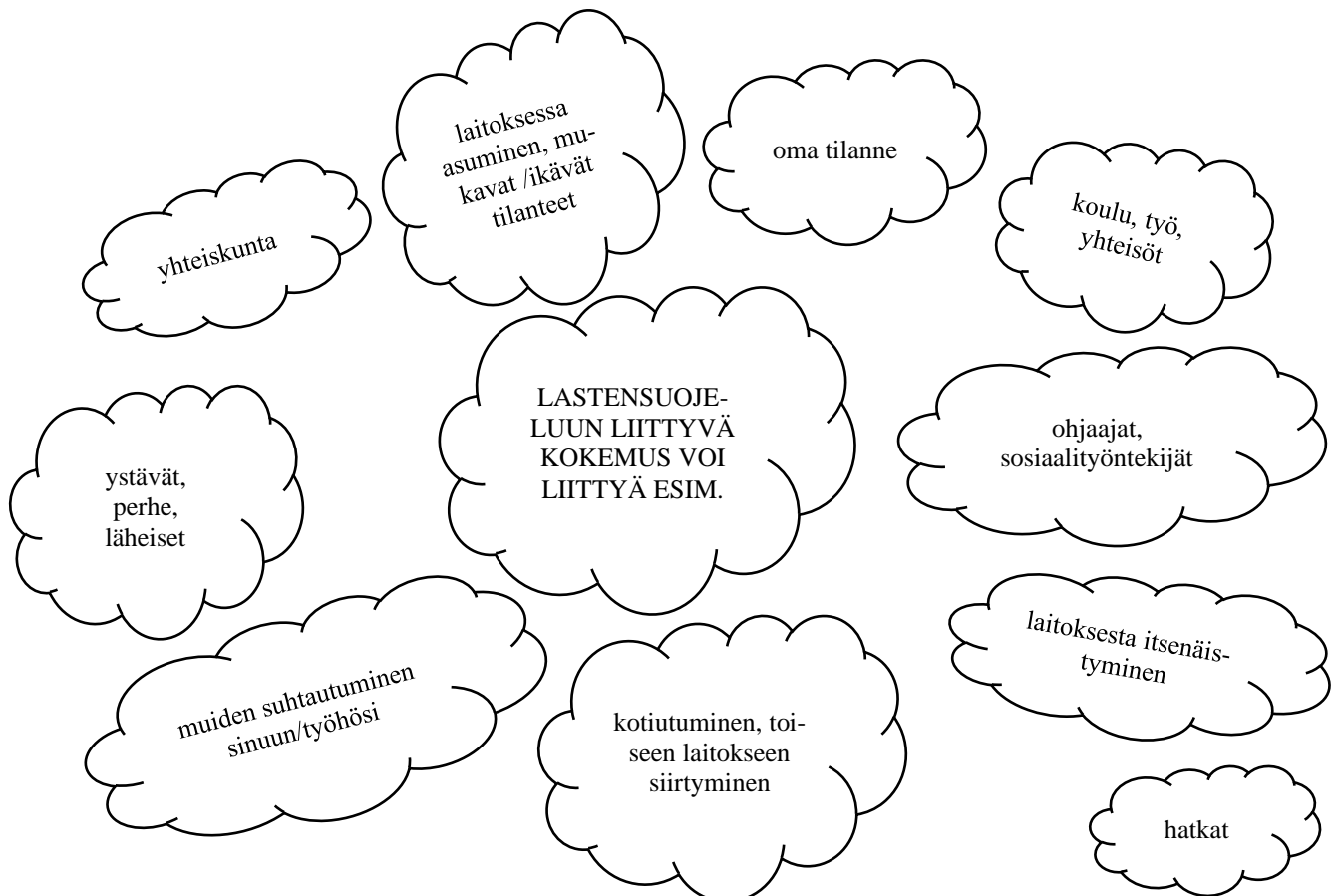
* Lastensuojelulaitoksessa asuvat lapset ja nuoret voivat kirjoittaa kokemuksesta esimerkiksi omaohjaajansa kanssa.

* Tärkeää on, että kirjoituksesta ei voi tunnistaa ketään henkilöä, eikä paikkaa, jossa se on tapahtunut. Ihmisten titteleitä, ammattinimikkeitä, sukupuolia yms. voi mainita.

* Pyrimme julkaisemaan mahdollisimman monta kirjoitusta/piirrosta ja toivomme, että niitä tulisi mahdollisimman paljon. Kaikkia kirjoituksia/piirroksia emme välttämättä pysty julkaisemaan.

* Saatamme muokata tekstejä jonkin verran, mutta muokkaukset liittyvät esim. kieli-asuun, emme muokkaa asiasisältöjä.

* Ilmoitathan oletko työntekijä vai nuori, ja nuorten kohdalla iän.

LUPA

Lähetämällä kirjoituksen tai piirroksen suostun seuraaviin asioihin:

* kokemus julkaistaan nimettömänä.

* kirjoitusta voidaan muokata ennen julkaisua, mutta muokkauksia ei tehdä itse asiassältöön vaan ne voivat olla esim. kirjoitusvirheiden korjaamista.

* Mikäli kokemustani ei saa käyttää opinnäytetyössä, ilmoitan siitä maininnalla ”ei opinnäytetyöhön”.

LIITE 3. Infokirje haastatteluun osallistuville

Hei!

Opiskelen sosionomi ylempi amk tutkintoa Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulussa. **Teen opinnäytetyötä, jonka aiheena on tutkia merkityksellisiä kokemuksia lastensuojeluun liittyen.** Aineistonani on Kalliolan lastensuojelun ja Osallisuuden aika ry:n yhteistyössä keräämät vapaamuotoisia kirjoitukset, joista tehdään julkaisu. Lisäksi aineiston keruutapana on haastattelu.

Olen kiinnostunut siitä, mitä asioita, näkökulmia ja teemoja lastensuojelulaitoksissa asuvien tai asuneiden nuorten vapaamuotoisissa teksteissä ja haastatteluissa tulee ilmi. Kokemusten esille tuonti on jo itsessään tärkeää, mutta tarkoituksena on myös saada lisää tietoa niistä tekijöistä, joiden avulla lastensuojelussa työskentelevät voisivat tehdä vielä laadukkaampaa ja nuorten esille tuomien kokemusten huomioonottavampaa työtä. Lisäksi toivon, että nuorten esille tuomilla kokemuksilla olisi positiivinen vaikutus laajemmin yhteiskuntamme asenneilmapiiriin.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja opinnäytetyöhön osallistumisen saa keskeyttää milloin tahansa ilmoittamalla siitä minulle. Nauhoitan haastattelut ja kirjoitan ne tekstimuotoon, jotta haastatteluiden analysoiminen on mahdollista. Aineistoa säilytetään siten, ettei kukaan muu sitä näe. Kun opinnäytetyö on valmis, tuhoan kaiken haastatteluaineiston. Saatan käyttää opinnäytetyössäni sitaatteja käydystä keskustelustamme elävöittääkseni tekstiä. Muokkaan tarvittaessa sitaatteja siinä määrin, ettei ulkopuolinen lukija voi tunnistaa kenestä on kyse.

Ystävällisin terveisin

Marja Kuparinen

puhelinnumero xxx

sähköposti xxx

LIITE 4. Suostumus haastatteluun osallistumiseen

SUOSTUMUSLOMAKE

Haluan osallistua Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomi ylempi amk tutkinnon opiskelijan Marja Kuparisen opinnäytetyöhön. Ymmärrän, että osallistuminen on vapaaehtoista. Hyväksyn, että haastattelua käytetään opinnäytetyön aineistona. Minulle on luvattu, että haastatteluaineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua asianmukaisesti. Olen tietoinen, että voin perua osallistumiseni missä vaiheessa tahansa ilmoittamalla siitä opinnäytetyön tekijälle.

Paikka ja aika _____

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

Haluan, että opinnäytetyö lähetetään minulle, kun se on valmis:

Kyllä ____

Ei ____

Sähköpostiosoitteeni: _____

LIITE 5. Haastattelurunko

1. Taustatietoja:

Minkä ikäinen olet?

Monta vuotta olet ollut lastensuojelun asiakkaana?

Millaisia lastensuojelun tukitoimia sinulla on ollut?

Kauan asuit lastensuojelulaitoksessa/muussa sijaishuollon paikassa?

2. Kerro ajastasi lastensuojelun asiakkaana

(lastensuojelulaitoksessa asuminen, ohjaajat, sosiaalityöntekijä, muut nuoret, säännöt, kotiutuminen, toiseen lastensuojelulaitokseen siirtyminen, ihmissuhteet, ystävät, perhe, koulunkäynti, työn teosta, suhtautumisesta yhteiskunnan eri tahoilla)

3. Minkälaisia merkityksellisiä kokemuksia lastensuojeluasiakkuuden aikaan liittyy?

4. Mikä tekee kokemuksesta merkityksellisen tai mieleenpainuvan?

5. Olisitko toivonut jonkin asian menneen toisin?

6. Onko vielä jotain, mitä haluat kertoa?